

TEATTERIN YLEISÖTYÖN MAHDOLLISUUDET OSANA

MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMISTA

Maliisa Rale

Opinnäytetyö

Humanistinen ammattikorkeakoulu,

Kauniaisten kampus

Kulttuurituottajan koulutusohjelma, 240 op

Marraskuu 2009

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä(t)

*Maliisa Rale****Työn nimi***

Teatterin yleisötyön mahdollisuudet osana maahanmuuttajien kotouttamista

Työn ohjaaja(t)

Mirja Neuvonen, Arto Lindholm

Sivumäärä

53

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli arvioida voidaanko teatterin yleisötyöllä edistää maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen.

Teattereissa tehtävä yleisötyö on vasta yleistymässä Suomessa. Sen linjaukset ja kohderyhmät etsivät muotoaan ja riippuvat teatterin koosta sekä resursseista.

Tähän mennessä taiteen ja kulttuurin keinoin kotoutumista ovat edistäneet jotkut nimenomaan monikulttuurisuuteen profiloituneet järjestöt ja yksittäiset toimijat.

Arviointi perustuu kolmen työpajaryhmän toiminnasta saatuihin kokemuksiin. Työpajat olivat osa Helsingin Kaupunginteatterin yleisötyötä. Työpajoissa tutkittiin maahanmuuttajien käsitystä Helsingistä ja omasta helsinkiläisyydestään soveltavan draaman keinoin. Projektin suunnittelu, harjoitteiden valinta sekä ryhmien ohjaus olivat opinnäytetyön toiminnallinen osa.

Työpajoista saatujen kokemusten perusteella teatterin yleisötyöllä voidaan tukea maahanmuuttajien kotoutumista. Yleisötyön erilaiset toimintamuodot ovat sovellettavissa maahanmuuttajille. Toimintamuotoja valittaessa on tarpeen miettiä ryhmän tavoitteet sekä teatterin resurssit. Integroitumista valtaväestöön saattaisi edesauttaa myös kaksisuuntaisen kotoutumisen hyötyjen huomioonotto.

Saatujen kokemusten perusteella työskentelyä helpottavat maahanmuuttajien riittävä kielitaito sekä toimintamuodosta riippuen yhteistyö ryhmän opettajan kanssa. Jatkuvuutta ajatellen teatterit voivat harkita monikulttuurisuuden huomioonottamista toiminnan kokonaissuunnittelussa.

Avainsanat

maahanmuuttaja, kotoutuminen, kotouttaminen, kaksisuuntainen kotoutuminen, teatteri, yleisötyö, yleisötyöntekijä, yleisökasvatus, soveltava draama, työpaja, toiminnallinen opinnäytetyö

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCE

Degree programme in cultural management

ABSTRACT

Author(s) Maliisa Rale	
Title Immigration policy supported by methods used in audience education in theatre	
Tutor(s) Mirja Neuvonen, Arto Lindholm	Number of pages 53
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this study was to evaluate whether the immigration processes in Finland can be supported by the means of audience development in theatrical environment.</p> <p>Audience development in theatres has only recently been introduced in Finland. The outlines and target groups are still in the process of finding their forms and depend on the size and resources of any given theatre.</p> <p>With means of art and culture, immigration processes have been supported by some multicultural organizations and operators in the field so far.</p> <p>The evaluation is based on experience of working with three workshops. These workshops formed a part in audience development program in Helsinki City Theatre. In the workshops studies were made of immigrants' concepts about Helsinki and their ideas of being inhabitants in Helsinki with means of applied drama.</p> <p>Planning of the project, selecting of exercises as well as directing the groups formed the functional part of this study.</p> <p>On the basis of experience gained by the workshops, the immigration process can be supported by means of audience development. Various activities in terms of audience development can be applied for immigrants. When selecting working forms it is necessary to consider the targets of each immigrant group as well as the resources of the theatre. Having regard to the benefits from twofold immigration process, too might have a good impact in the immigration process.</p> <p>On grounds of gained experience, sufficient language skills as well as cooperative circumstances with the teachers of any given group make the work easier. Bearing the long term development in mind, the theatres when planning their activities might consider paying attention to multicultural circumstances.</p>	
<p>Keywords</p> <p>immigrant, immigration policy, twofold immigration process, theatre, audience development, education officer, audience education, applied drama, workshop, functional study</p>	

Sisältö

1. JOHDANTO.....	3
2. MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA.....	4
2.1 Maahanmuuttajat tilastoissa.....	5
2.2 Kotoutuminen.....	7
2.3 Kotouttaminen.....	8
2.4 Kaksisuuntainen kotoutuminen.....	9
2.5 Aikuisten maahanmuuttajien kotoutuskoulutuksen opetussuunnitelma	10
2.6 Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma.....	13
3. YLEISÖTYÖ TEATTERISSA	14
3.1 Yleisötyön määritelmiä.....	14
3.2 Miksi yleisötyötä tehdään?.....	16
3.3 Teatterin yleisötyön eri työtapoja.....	19
3.4 Yleisötyöntekijöiden koulutus Suomessa.....	22
4. HELSINKI MAAHANMUUTTAJIEN SILMIN-YLEISÖTYÖPROJEKTI.....	24
4.1 Kallion ala-asteen valmistava luokka.....	25
4.2 Familia Club ry:n senioreiden ja kotiäitien ryhmä.....	26
4.3 Amiedun toiminnallisen suomen kielen ryhmä.....	28
5. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	29
LÄHTEET.....	34
LIITE 1 TYÖPAJASUUNNITELMAT.....	38
LIITE 2 FAMILIA CLUBIN TYÖPAJASUUNNITELMAT.....	39
LIITE 3 KALLION ALA-ASTEEN VALMISTAVAN LUOKAN TYÖPAJASUUNNITELMAT.....	44
LIITE 4 AMIEDUN TOIMINNALLISEN SUOMEN KIELEN RYHMÄN TYÖPAJASUUNNITELMAT.....	49
LIITE 5 LAULUN SANAT.....	52

1. JOHDANTO

Kulttuurituottajan opintojeni lopuksi päätin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön teatterin parissa. Teatteria yli 20 vuotta harrastaneena; näytelleenä, ohjanneena sekä opiskelleena, tuntui luonnolliselta yhdistää aiempi tietotaito uuteen ammattiin. Kymmenvuotinen ura opettajana perus- ja erityiskouluissa on antanut vahvan pohjan pedagogisille taidoille ja ryhmänhallintataidoille. Tätä taustaa vasten opintoni ovat suuntautuneet kuin itsestään yhdistämään nämä kaksi asiaa, teatterin ja pedagogiikan.

Toiminnallisena opinnäytetyönä suunnittelin ja toteutin itsenäisesti Helsinki maahanmuuttajien silmin -nimisen yleisötyöprojektin. Projekti oli osa Helsingin Kaupunginteatterin yleisötyötä. Siihen osallistui kolme eri-ikäisten maahanmuuttajien ryhmää, joille kullekin pidin 4-5 työpajaa tammi-helmikuussa 2009. Työpajojen teemana oli Helsinki, helsinkiläisyys ja projekti linkittyi Helsingin Kaupunginteatterin ohjelmistossa olleeseen Missä kuljimme kerran -näytelmään. Tarkoituksena oli syventää ja laajentaa ryhmäläisten tietoisuutta Helsingistä ja omasta identiteetistä suhteessa uuteen kotikaupunkiin.

Opinnäytetyöni laajempi kysymys on, voiko teatterin yleisötyö tukea maahanmuuttajien kotoutumista. Molemmat aihepiirit, yleisötyö teatterissa sekä maahanmuuttajien kotouttaminen, ovat tällä hetkellä hyvin ajankohtaisia.

Suomeen teatterin yleisötyö rantautui Englannista 1990-luvun alkupuoliskolla (Astor 1997, 27). Sitä oli tehty jo aiemmin, mutta silloin käynnistettiin Teatterikorkeakoulun täydennyskoulutuskeskuksen toimesta teatterikuraattori-koulutus, jonka tarkoituksena oli luoda ammattimaiset edellytykset yleisötyön tekemiselle. (Häti-Korkeila 1997, 7.) Nyt yleisötyö on selvästi kokemassa uuden tulemisen, sillä parin viime vuoden aikana useat teatterit ovat palkanneet tai vakinaistaneet yleisötyöntekijöitä. Kasvavaan kiinnostukseen ja yleisötyön kehittämisen tarpeellisuuteen vastaa myös vuonna 2008 käynnistynyt Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen valtakunnallinen YLÖS-hanke. Hankkeen tavoitteena on vakiinnuttaa ammattimainen yleisötyö-

järjestelmä suomalaisiin teattereihin (Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008).

Maahanmuuttajakysymys on ollut esillä hyvin voimakkaasti mediassa viime vuosien aikana. Arvostelua on saanut osakseen muun muassa kotouttamispolitiikka, jonka koetaan osittain epäonnistuneen maahanmuuttajien suuren työttömyysprosentin takia. (Haavisto 2008, Kauppinen 2008.) Kotouttamispolitiikan ja kotoutumiskoulutusten tavoitteena, suomen kielen opiskelun ohella, on työllistää maahanmuuttajia sekä samalla perehdyttää heitä suomalaiseen yhteiskuntaan (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 5).

Voisiko teatterin yleisötyöllä olla annettavaa maahanmuuttajille ja heidän kotoutumiselleen? Millä tavalla maahanmuuttajat tulisi ottaa huomioon teatterin yleisötyön linjauksia ja tavoitteita suunniteltaessa? Mitkä toimintamuodot ovat tälle kohderyhmälle sopivia? Onko kenties jotain erityistä, mikä tulisi ottaa huomioon nimenomaan maahanmuuttajien kanssa työskennellessä? Näihin kysymyksiin lähdin hakemaan vastauksia opinnäytetyöni kautta. Teorian ja käytännön kokemuksen pohjalta päädyin johtopäätöksiin, jotka ovat tällä hetkellä itselleni totta ja jotka toivottavasti antavat ajatuksia ja suuntaviivoja sekä nykyisille että tuleville teatterin yleisötyöntekijöille.

2. MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Opinnäytetyöni suunnittelu ja toteutus osuivat aikaan, jolloin keskustelu maahanmuuttajista kävi vilkkaana mediassa. Kantaa otettiin kiivaasti puolesta ja vastaan. Jotkut tahot näkivät maahanmuuttajat pelkkänä rasitteena, toiset puolestaan halusivat avata keskustelua työperäisen maahanmuuton mahdollisuuksista. Maahanmuuttajien osuus kasvaa vuosi vuodelta ja on selvää, että myönteisen asenneilmapiirin aikaansaamiseksi on tehtävä töitä monella eri saralla ja tavalla. Opinnäytetyöni tarkoitus on valottaa teatterin

yleisötyön keinoja jotka liittyvät kotoutumiseen ja kotouttamiseen. Tässä luvussa käsittelen kotoutumiskoulutuksen sisältöjä ja päämääriä sekä aiheeseen liittyviä termejä ja tilastoja.

2.1. Maahanmuuttajat tilastoissa

Suomessa asuvista ulkomaalaistaustaisista käytetään eri asiayhteyksissä erilaisia termejä. Yleisemmin mediassa näkee ja kuulee käytettävän maahanmuuttaja -sanaa. Myös ulkomaalainen ja uussuomalainen ovat jonkin verran käytössä. Tässä työssä käytän maahanmuuttaja -termiä sen yleisyyden vuoksi.

Keitä nämä maahanmuuttajat ovat? Maahanmuuttajaksi määritellään henkilö, joka oleskelee Suomessa niin pysyväisluonteisesti, että hänet on kirjattu väestörekisteriin. Tilastoinnissa käytetään myös termiä ulkomaalainen. (Valtari 2004, 21.)

Vuoden 2007 tilastoista selviää, että puolet Suomen ulkomaan kansalaisista asuu pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudulle muutti 11 759 ulkomaan kansalaista, joista 4 560 muista kunnista. Pelkästään Helsinkiin muutti 6 868 ulkomaan kansalaista, joista 2115 muista kunnista. On arvioitu, että vuosina 2000 - 2025 väestönkasvusta jopa 75 % on vieraskielistä. Suurin kieliryhmä vieraskielisistä ovat venäjänkieliset (kolmasosa), sitten vironkieliset 12 % ja kolmantena somalinkieliset 9% .(Riila 2009.) Pääkaupunkiseudun jälkeen eniten maahanmuuttajia on Turussa (4,6%) ja Ahvenanmaalla (5,6%) (Forsander 2008).

Tilastotietojen takaa löytyy hyvin moninainen joukko ihmisiä. Saukkonen (2007, 8-9) viittaa Annika Forsanderin tekemään jaotteluun, jonka mukaan voidaan erottaa toisistaan ainakin seuraavat maahanmuuttoperusteiden muodot:

- työperusteinen maahanmuutto (asiantuntijat, muut ammattilaiset, keikkatyöläiset, yrittäjät, kansainväliset harjoittelijat, au-pairit ja muut kotitaloustyöntekijät, sesonkityövoima)

- perheperustainen maahanmuutto (kansainvälinen perheenmuodostus ja perheenyhdistäminen)
- etnisperustainen muutto (inkerinsuomalaisten perheenjäsenet, nykyisten ja entisten Suomen kansalaisten paluumuutto)
- opiskeluun perustuva muutto (tutkinto-opiskelijat, opiskelijavaihto)
- eläkeläisten muuttoliike (eläkkeelle jääneiden nykyisten tai entisten Suomen kansalaisten paluumuutto, Suomen kansalaisten rotaatiomuutto ”etelän” ja Suomen välillä, maahanmuuttajataustaisten rotaatiomuutto lähtömaan ja Suomen välillä)
- pakolaiset (turvapaikkaprosessissa olevat, oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat, kiintiöpakolaiset)
- laitton tai dokumentoimaton muutto (oleskeluluvan tai viisumin yrittäjät, ihmiskaupan uhrit, trafficking, maahan jääneet kielteisten turvapaikkapäätöksen saaneet, dokumentoimattomasti maassa oleva ja työskentelevä työvoima)

Maahanmuuttajat eivät siis ole pelkästään turvapaikanhakijoita, mikä usein sivuutetaan. Suomen maahanmuuttopolitiikka on kehittynyt pitkälti ulkoisten sitoumusten velvoittamana, kuten kansainvälisten pakolais- ja turvapaikkakiintiöiden tai paluumuuttolakien vaatimusten täyttämisenä (Forsander 2008). Tällä hetkellä Suomen väestörakenne on muuttumassa voimakkaasti suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle, joten työikäisen ja -kykyisen väestön tarve tulee kasvamaan. Siksi on herätty huomioimaan maahanmuuttajien työllistämistarve. Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa todetaan, että maassa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten työttömyys on pysytellyt korkealla (vuonna 2005 n. 28 %) ja työllisyysaste matalalla (vuonna 2005 noin 46 %)(Forsander 2008). Myös Riila, (Riila 2009) Helsingin maahanmuuttotyön koordinaattori, viittaa maahanmuuttajien korkeaan työttömyysasteeseen. Hän toteaaakin heidän asemansa kehittämisen olevan yksi Helsingin kaupungin painopistealueista. On arvioitu että vuosina 2000 - 2025 väestönkasvusta jopa 75% on vieraskielistä (Riila 2009). On suuri haaste koko yhteiskunnalle kehittää toimenpiteitä aina ruohonjuuritasolta suuriin organisaatioihin saakka, jotta luvut, jotka koskevat maahanmuuttajien

kokonaisvaltaista integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan, saataisiin kääntymään positiiviksi.

2.2. Kotoutuminen

Suomen maahanmuuttopolitiikan perustavoitteena on maahanmuuttajien kotoutuminen ja kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 10; Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998, 5). Kotoutuminen tarkoittaa toimenpiteitä, joita tehdään yksilön kotouttamiseksi yhteiskuntaan. Nämä kaksi termiä ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa sekä sisällöllisesti että ajatuksellisesti ja saattavatkin herkästi mennä sekaisin.

Helsingin kaupungin kotouttamisohjelmassa todetaan, että kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajien yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Määritelmää voi tarkentaa ja laajentaa täsmentämällä, että maahanmuuttajan tulisi omaksua tiedolliset, taidolliset ja asenteelliset valmiudet osallistua yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 10; Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998, 9-10; Valtari 2004, 23.) Näin ollen maahanmuuttajaa koskevat samat yhteiskunnan jäsenen oikeudet ja velvollisuudet kuin kantasuomalaisiakin. Helsingin kaupungin kotouttamisohjelmassa todetaan vielä, että kotoutuminen toteutuu vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa, jolloin muutosta tapahtuu sekä maahanmuuttajassa että yhteiskunnassa. (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998,10.) Tätä ajatusmallia vasten onkin merkillepantavaa, että kotouttamisohjelmassa ei ole käsitelty kaksisuuntaisen kotouttamisen mahdollisuuksia asenteiden muuttajana ja vuorovaikutuksen aikaansaajana. Ohjelmassa todetaan lyhyesti, että maahanmuuttajat ovat toivoneet koulutukseen enemmän ryhmiä, joissa on sekä kantasuomalaisia että maahanmuuttajia. (emt.34.) Tulevaisuuden kehittämisen painopisteissä todetaan, että ohjelmaa

pitää kehittää siten, että kantaväestö ja maahanmuuttajat saadaan yhteisiin toimintoihin (emt. 62). Konkreettisia ehdotusmalleja ei kotouttamisohjelmassa anneta. Yleisesti katsotaan, että kotoutumiseen menee 3+/-1 vuotta (Valtari 2004, 37).

2.3. Kotouttaminen

Kotouttamisella tarkoitetaan niitä yhteiskunnan toimenpiteitä, joilla viranomaiset edistävät maahanmuuttajien kotoutumista (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007,10; Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998,10). Tässä yhteydessä viranomaisilla tarkoitetaan muun muassa työvoimaviranomaisia, kaupungin eri hallintokuntien henkilöitä sekä maahanmuuttajajärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen jäseniä (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998,5). Viranomaisiksi voidaan laskea myös opetushenkilöstö, joka toteuttaa maahanmuuttajien suomen kielen koulutusta eri oppilaitoksissa.

Kotouttamisen toimenpiteet ovat moninaiset. Niihin lukeutuvat asumisen järjestäminen, opetus, työllistymisen edistäminen, sosiaali- ja terveystalvelut, kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminta, suvaitsevaisuuden edistäminen sekä kotouttamisohjelman tutkimus ja seuranta. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että viranomaiset olisivat vastuullisia kaikkien yllämainittujen osa-alueiden toteutumisessa yksittäisten maahanmuuttajien kohdalla, vaan myös maahanmuuttajilta itseltään edellytetään aktiivisuutta kotoutumista edistävien tietojen ja taitojen hankkimisessa. Kotouttamisen painopiste on maahanmuuton alkuvaiheessa, mutta kaupungin tulisi tukea myös muiden maahanmuuttajien kotoutumista syrjäytymisen estämiseksi. Tämä vaatii yhteistyötä niin työvoimaviranomaisten kuin kansaneläkelaitoksen, poliisin, maahanmuuttajajärjestöjen ja muidenkin kansalaisjärjestöjen kanssa. (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998, 5-7.)

2.4. Kaksisuuntainen kotoutuminen

Kaksisuuntainen kotoutuminen -termi ei ole vielä vakiintunut yleiseen kielenkäyttöön. Helsingin kaupungin kotouttamisohjelmassa tai aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmassa sitä ei mainita. Myöskään Wikipedia ei termiä tunne. Kuitenkin jotkut maahanmuuttajien kanssa työskentelevät tahot ovat todenneet kaksisuuntaisen kotoutumisen tarpeellisuuden. (Harilahti-Juola 2009, Kassandra 2009.) Kaksisuuntainen kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajien **ja** kantasuomalaisten **yhdessä** toteutettavia projekteja, koulutuksia, seminaareja sekä kursseja. Tämänkaltaisista projekteista saadut palautteet ovat myönteisiä ja niissä toteutuu luonnollisella tavalla kulttuurien välinen vuorovaikutus (Harilahti-Juola 2009.)

Pääkaupunkiseudulla Kulttuurikeskus Caisan toimintatavoitteena on tukea monikulttuurisen kaupungin kehittymistä edistämällä eri kulttuureja edustavien ihmisten vuorovaikutusta. Caisan järjestämät tilaisuudet ovat avoimia kaikille kaupunkilaisille. (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998, 3.) Tilaisuuksiin hakeutuvat todennäköisemmin jo ennestään aktiiviset ja maahanmuuttaja-ystävälliset ihmiset. Kaksisuuntaisen kotoutumisen yksi idea on juuri se, että erilaiset tilaisuudet ja tapahtumat viedään sellaisten ihmisryhmien ulottuville, jotka eivät itse omatoimisesti niihin hakeutuisi. Tällöin kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja ymmärtämystä rakennetaan ohjatusti.

Tämänkaltaisen toiminnan toteutumisella ehkäistään myös yhteisöllistä eristäytymistä. Saukkonen (Saukkonen 2007, 17) toteaa, että maahanmuuttajilla ja heidän perheillään on riski eristäytyä paitsi yksilöllisesti myös yhteisöllisesti yhteiskunnasta. Kun kantaväestöön on vaikea solmia kontakteja, on luonnollista että ne muodostuvat lähes pelkästään muiden etnisten ryhmien kanssa. Saukkonen jatkaa, että myös valtaväestö tarvitsee vastaavanlaista kotoutumista toisiin etnisiin ryhmiin ja kulttuureihin. (emt.17.) Kotoutumisen tulisi siis olla kaksisuuntaista.

Tällä toiminta-ajatuksella on toteutettu taideprojekteja. Niistä yhtenä esimerkkinä mainittakoon monikulttuurisen taideyhteisön Cassandra ry:n monet produktiot (Kassandra 2009). Maaseudun Sivistysliitossa on havahduttu tämänkaltaisen työskentelyn tarpeellisuuteen kuntatasolla. Pohjois-Suomen aluekeskuksessa on meneillään kolmivuotinen hanke, joka toteutetaan Pohjois-Pohjanmaan kahdessaatoista kunnassa. Muutoksessa Mukana -hankkeen punaisena lankana on toteuttaa kaksisuuntaista kotouttamisohjelmaa, mikä tarkoittaa kyseisissä kunnissa asuvien maahanmuuttajien nykyistä parempaa integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä valtaväestön asennetyön kehittämistä. Hankkeen tiimoilta järjestetään koulutuksia ja seminaareja kunkin kunnan tarpeiden mukaisesti. Hanke toimii pilottihankkeena, josta saadut kokemukset ja toimintatavat evaluoidaan. Tavoitteena on kehittää siitä valtakunnallinen toimintamalli. (Harilahti-Juola, 2009.) On ilmeistä, että kotoutumiskoulutuksen sisällöt ja toimintatavat kehittyvät, kun tekijät saavat niistä kokemusta ja palautetta

2.5. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma

Opinnäytetyöni ydinkysymyksenä on, voiko teatterin yleisötyöllä tukea maahanmuuttajien kotouttamista. Käsittelen tässä luvussa lyhyesti aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman pääsisältöjä. Sisältöjen tunteminen on oleellisesta, jotta voidaan rakentavasti pohtia yleisötyön mahdollisuuksia osana maahanmuuttajien kotouttamista ja kotoutumista.

Opetushallitus on laatinut suosituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaksi. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä kouluttajien, koulutuksen järjestäjien ja työhallinnon edustajien kanssa. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 3.) Opetussuunnitelma on varsin kattava ja yksityiskohtainen, ja sen avulla halutaan taata koulutukselle yhdenmukaiset valtakunnalliset tavoitteet ja sisältö (emt. 4). Aikuisten maahanmuuttajien opetussuunnitelman keskeisin tavoite on toimivan suomen kielen

peruskielitaidon saavuttaminen. Suomen kielen kartuttaminen ja aktivointi on osa kaikkea opetusta. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 5,10.) Opetussuunnitelman sisällöt on jaettu kuuteen osa-alueeseen aihepiireittäin. Kieliopintojen lisäksi osa-alueita ovat arjen taidot, opiskelutaidot, yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus, työelämätaidot sekä valinnaiset opinnot. (emt.6.) Esittelen lyhyesti opetussuunnitelmasta ne osiot, joiden käsittelemisessä voidaan hyödyntää teatterin yleisötyön toimintamuotoja.

Mahdollisimman kokonaisvaltainen kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan edellyttää luonnollisesti riittävän kielitaidon hallintaa. Kielitaidon opetuksella ja aktivoinnilla onkin merkittävä osuus kautta koko kotoutumiskoulutuksen. Opetussuunnitelmassa suomen kielen opintojen rakenne on eritelty kolmeen taitotasoon, ja jokaiselle taitotasolle on määritelty omat aihesisältönsä. (emt. 16-21.)

Arjen taitojen opintojakson tavoitteena on, että opiskelija tutustuisi oman paikkakuntansa ja asuinalueensa kulttuuripalveluihin ja harrastusmahdollisuuksiin. Näin opiskelija pystyisi itsenäisesti selviytymään arkielämän tilanteista ja osaisi liikkua omalla paikkakunnalla sekä tuntisi tärkeimmät julkisten palvelujen toimintapisteet. (emt. 22-24.)

Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus kulkevat kotoutumiskoulutuksessa rinnakkain kieliopintojen kanssa. Tämä opintojakso on sisällöltään ja aiheiltaan laaja, ja se on jaettu kolmeen alajaksoon. Alajaksot ovat yhteiskunnan perusrakenteet ja maantuntemus, yhteiskunnan peruspalvelut sekä kulttuurinen identiteetti ja vuorovaikutus. Aihepiirit koskevat niin suomalaista poliittista järjestelmää kuin Suomen historiaakin, perheen oikeuksia ja ympäristönsuojelua sekä kulttuurierojen ymmärtämistä ja oman kulttuuri-identiteetin tukemista. (emt.26-28.) Opetussuunnitelmassa todetaan, että sisällöt tulisi aina räätälöidä kyseisen ryhmän tarpeiden mukaan ja huomioiden heidän oma taustansa. Mahdollisuuksien mukaan voidaan hyödyntää ulkopuolisia asiantuntijoita.(emt.26.)

Työelämätaito-jakson tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle kattava käsitys suomalaisesta työelämäkulttuurista ja omista työllistymismahdollisuuksista. Jakson aikana kurssilaiset perehtyvät suomalaiseen työelämään ja työelämätietouteen sekä saavat ohjausta omaan ammatilliseen osaamiseen ja urasuunnitteluun. Jaksoon sisältyy myös työharjoittelua. (emt.29-33.)

Yllämainittujen opintojaksojen lisäksi koulutukseen kuuluu myös valinnaisia opintoja. Valinnaisiin opintoihin voidaan lukea muun muassa taideopintoja tai ohjattuja käyntejä oppilaitoksissa tai yrityksissä, jotka liittyvät opiskelijan omiin tulevaisuuden suunnitelmiin. Opetussuunnitelmassa todetaan, että opiskelijan kontaktit oppilaitoksen ulkopuolelle auttavat häntä henkilökohtaisten tavoitteiden asettelussa ja mahdollistavat myös kouluttajille oikea-aikaisen tuen. (emt.34.)

Maahanmuuton alkuvaiheessa järjestettävä aikuisten kielikoulutus ja muu koulutus rahoitetaan pääasiassa työvoimapolitiittisena koulutuksena niille, jotka ovat hakeutumassa työmarkkinoille. Kaupungin vastuulle jää tämän joukon ulkopuolelle jäävien maahanmuuttajien kouluttaminen ja perehdyttäminen yhteiskuntaan. (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998,55.) Useat maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöt toteuttavat vapaaehtoisvoimin monipuolista kurssitoimintaa, jonka tarkoituksena on edesauttaa eri-ikäisten maahanmuuttajien kotoutumista. Tämän opinnäytetyön lähteenä on Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma, mutta tilanne lienee hyvin samankaltainen valtakunnallisesti. Kotouttamis- ja kotoutumistoimenpiteitä on toteuttamassa laaja ja moniammatillinen joukko erilaisia yhteistyötahoja. (emt.7, 57-60.) Kotouttamisohjelmien onnistumista ja toteutumista seurataan ja tutkitaan säännöllisesti. Kaupunginhallitus on ottanut huomioon maahanmuuttajien oman toivomuksen päästä mukaan laatimaan heitä koskevia koulutuksia. (emt.3, 57-61.) Tämä mahdollistaa entistä paremmin kotoutumiskoulutuksen sisältöjen muokkaantumisen kohderyhmän tarpeiden mukaisiksi.

Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman sisältöjen oppimisessa olisi haastetta jopa kantasuomalaisille, saati sitten maahanmuuttajalle, joka on vasta kotiutumassa uuteen maahan ja opettelemassa vierasta kieltä. Käytännön realiteetti on varmastikin se, että moni aihepiiri jää pintapuoliseksi tai kokonaan käsittelemättä. Opettajan omasta aktiivisuudesta on kiinni, kuinka hän elävöittää

opetustaan ja millaisten yhteistyötahojen/asiantuntijoiden kanssa hän on halukas tekemään yhteistyötä.

2.6. Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma

Myös kouluikäisille maahanmuuttajataustaisille oppilaille on laadittu Opetushallituksen toimesta perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2009).

Valmistava opetus tarkoittaa käytännön kouluelämässä sitä, että tietyissä peruskouluissa on maahanmuuttajille oma valmistava luokka, johon heidät sijoitetaan. Luokassa ollaan yleensä yksi lukuvuosi (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998, 25). Tänä aikana on tarkoituksena vahvistaa oppilaan suomen kielen taitoa niin, että hän kykenee siirtymään yleisopetuksen luokkaan (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998, 25; Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2009, 6-7). Muilta osin opetuksessa toteutetaan soveltavasti kunkin koulun omaa perusopetuksen opetussuunnitelmaa (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2009, 5-7). Koska perusopetuksen opetussuunnitelmat käsittävät jokaisen luokka-asteen ja jokaisen oppiaineen erikseen, ei tässä työssä ole mielekäästä käydä niitä läpi.

Maahanmuuttajille suunnatussa opetussuunnitelmassa mainitaan, että opetuksessa tulisi hyödyntää kokemuksellisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä sekä monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja. Opetussuunnitelmassa mainitaan myös, että oppimisympäristöt tutustuttavat oppilaan suomalaiseen kulttuuriin ja näin edistävät hänen kotoutumistaan sekä lähiympäristöön että laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2009, 7-8.)

3. YLEISÖTYÖ TEATTERISSA

Teatteri on paikka, jossa kerrotaan tarinoita. Tarvitaan vain tarinan kertoja ja kuuntelija. Teatterin eri muodot ja keinot ovat kehittyneet vuosituhansien aikana metsästäjien metsästyskertomuksista antiikin näytelmien ja Shakespearen kautta nykypäivän näytelmiin, joissa hyödynnetään monipuolisesti kehittyvää tekniikkaa.

Nykypäivän teatteri haluaa myös tulla lähemmäksi yleisöään. Se haluaa laajentaa toimintaansa ja saavuttaa sellaisiakin kohderyhmiä, joiden on vaikea saapua teatterin tiloihin. Yleisötyö on linkki tekijöiden ja katsojien välillä. Yleisötyön toimintamuodot vaihtelevat eri teattereissa. Tässä luvussa tarkastellaan lähemmin yleisötyön historiaa, sen määritelmiä sekä erilaisia toimintamuotoja.

3.1. Yleisötyön määritelmiä

Yleisötyölle ei ole olemassa yhtä ainoaa, kaiken kattavaa määritelmää. Määritelmät muuntuvat yksittäisenkin organisaation sisällä. Yleisötyön sisältö ja painotukset riippuvat pitkälti yleisötyöntekijän omista vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista. Teatterin koko ja käytössä olevat resurssit ohjaavat luonnollisesti toimenkuvan muodostumista. (Airaksinen 1997, 16.) Yleisötyö käsitteenä sekä uutena ammattina rantautui Suomeen Englannista 1990-luvun alussa. Tällöin toimenkuvan sisältö haluttiin useimmiten rajata vain markkinoinniksi. (Astor 1997, 27.) Kuten myöhemmin tulemme huomaamaan, on markkinoinnin osuus yleisötyöstä nykypäivänä huomattavasti vähentynyt. Yleisötyötä tehdään mm. museoissa, tanssilaitoksissa, oopperassa ja erilaisissa taidekeskuksissa (Simovaara 2008). Tässä työssä käsitellään nimenomaan teattereissa tehtävää yleisötyötä. Puhuttaessa teatterin yleisötyöstä käytetään myös termejä yleisökasvatus, teatterikasvatus tai teatteripedagogiikka. Tässä työssäni olen päätenyt käyttämään yleisötyö-sanaa.

Maitlandin mukaan (1997, 5) taideorganisaatioiden sisällä on havaittavissa kolme erilaista tapaa määritellä yleisötyön sisältö ja merkitys. *Pedagogit* haluavat yleisötyön avulla kehittää yksilön omaa kokemusta taiteesta, ja tällöin yleisötyö useimmiten edellyttää osallistumista. Projekteja evaluoitaessa tärkeäksi tekijäksi nousee osallistujien oma kokemus sekä taiteen ymmärtämisen kehittyminen. *Taiteilijat* haluavat lisätä yleisön ymmärtämystä omista töistään. He toivovat saavansa lisää yleisöä ja haluavat varmistaa, että yleisö ymmärtää heidän taiteellisia päämääriään. *Markkinoijien* lähtökohtana on yleisötyö, jonka tulokset heijastuvat suoraan organisaation toimintaan. He suuntaavat toimintansa selkeästi tietyille kohderyhmille ja toivovat saavansa aikaan muutoksen yleisön käytöksessä. Maitland jatkaa, että kaikki nämä yllämainitut yleisötyön määritelmät ja päämäärät ovat keskenään tasa-arvoisia. Erilaisuus sisällöissä johtuu vain tekijöiden erilaisista lähtökohdista suhteessa yleisötyöhön. Kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että yleisötyö on suunniteltu prosessi, joka mahdollistaa ja syventää osallistujan kokemusta taiteesta.

Yhteistä kaikille määritelmille on tarve laajentaa teatterin toimintaa enemmän kohti katsojaa. Erilaisin menetelmin halutaan tarjota välineitä esityksen katsomiseen, omaan tulkintaan sekä oman taide-elämyksen syventämiseen (Neuvonen 2007, Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008, Virtanen 2009). Halutaan lisätä vuorovaikutusta sekä uskallusta katsoa, nähdä ja vaikuttua näkemästään (Taskinen 2007). Usein yleisötyön määritelmään sisällytetään myös mahdollisuus omakohtaiseen tekemiseen (Neuvonen 2007, Taskinen 2007, Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008, Virtanen 2009). Airaksisen ja Eerolan toimittamassa artikkelikokoelmassa ”Teatterikuraattori -silta tekijän ja kokijan välillä” korostuu omakohtaisen tekemisen tärkeys ja sitä kautta elämyksellisyys, luovuus sekä omakohtainen asioiden oivaltaminen. Kaiken edellä mainitun lisäksi Roos Sjöberg korostaa vielä katsojan mahdollisuutta nähdä yhteys näyttämöllä nähdyn tai työpajassa tehtyjen harjoitteiden ja oman elämän välillä (Roos Sjöberg 2000,9,16).

3.2. Miksi yleisötyötä tehdään?

Yleisötyön määritelmät sisältävät jo itsessään moninaisia syitä työn tarpeellisuuteen. Maitland (1997, 6) esittää ajatuksen, että jokaisen taideorganisaation liiketoimintasuunnitelmassa tulisi olla sisällytettyä strategia yleisötyön toteuttamiselle. Tämä saattaa pohjautua siihen, että Englannissa yleisötyön tekeminen on teattereille yksi kriteeri valtionavun saamiseksi (Airaksinen 1997, 13). Suomessa emme ole vielä näin pitkällä yleisötyön arvostuksessa, mutta näyttäisi siltä, että yhä useampi teatteri tunnustaa yleisötyön tarpeellisuuden ja palkkaa kokopäiväisiä yleisötyön tekijöitä. Esimerkkinä on Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen vuonna 2008 käynnistämä valtakunnallinen YLÖS-hanke, jonka tavoitteena on vakiinnuttaa ammattimainen yleisötyöjärjestelmä suomalaisiin teattereihin (Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus, 2008).

Teattereissa jo nyt yleisötyötä tekevien henkilöiden keskuudessa vallitsevat hyvin samankaltaiset syyt yleisötyön tekemiseen. Halutaan antaa katsojille välineitä ja mahdollisuuksia syventää ja laajentaa omaa teatterikokemusta yleisötyön erilaisten työtapojen kautta. (Neuvonen 2007, Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008, Virtanen 2009.) Kansallisteatterin teatterikuraattori Virtanen (2009) mainitsee myös tavoitteiksi uusien sukupolvien perehdyttämisen teatteriin taidemuotona sekä mahdollisuuden monikulttuurisille yhteisöille oppia tuntemaan suomalaista kulttuuria ja historiaa.

YLÖS-hankkeen www-sivuilla todetaan, että yleisötyöllä on sekä positiivisia taiteellisia, taloudellisia että sosiaalisia vaikutuksia. Myös Maitland (1997, 7-8) on päätenyt samanlaiseen jaotteluun, tosin erilaisin perusteluin. Taiteellinen työskentely ei-ammattilaisten kanssa tuottaa usein tuoreita ja koskettavia teatterillisiä hetkiä (Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008). Tässä viitataan siihen, että yleisötyön projekti on toiminnallinen ja voi johtaa myös esitykseen. Projekteilla ja työpajoilla katsotaan olevan merkitystä kaikille osallistujille. Tällöin keskiössä ovat ei-ammattilaiset, jotka ammattilaisen ohjaamana toteuttavat työpajoja ja/tai esityksen. Maitlandin näkökulma on toisenlainen. Hänen mielestään myös yleisötyön taiteellisena päämääränä on

saada yleisöä uusille produktioille. Maitlandin näkökulman markkinointipainottuneisuus tulee ilmi myös käsiteltäessä taloudellisia vaikutuksia. Hän toteaa jokaisen organisaation yhdeksi päämääräksi talouden ja sen kasvattamisen. Tarkoituksena on saada lisää asiakkaita. YLÖS- hanke haluaa korostaa myös sitä, että yleisötyöprojektit ovat usein tuotannollisesti melko edullisia ja sen lisäksi ne mahdollistavat teatterille uusia rahoitusmahdollisuuksia. Tämän lisäksi projektit sitouttavat yleisöä uskollisiksi ja aktiivisiksi katsojiksi.

Yleisötyön myötä yleisötyöntekijöiden/taidepedagogien sekä taiteilijoiden ammatilliset ja liiketoimintavalmiudet kehittyvät ja työllisyysmahdollisuudet paranevat. Yleisötyön merkitystä voi siis laajentaa myös taidelaitosten työntekijöiden suuntaan. YLÖS-hanke toteaa, että yleisötyö tähtää usein lopulta yhteiskunnan henkisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Se vie inhimillisen toiminnan peruskysymysten äärelle. Omasta itsestä ja toisista kiinnostuminen ja välittäminen, nähdyksi ja kuulluksi tuleminen sekä toimiminen osana yhteisöä ovat yleisötyötä parhaimmillaan. Maitland ei jaottelussaan mene yhtä syvälle sosiaalisten päämäärien määrittelyssä, vaan tyytyy toteamaan, että joillekin taidelaitoksille on tärkeää saavuttaa erilaisia yhteiskunnan kohderyhmiä ja mahdollistaa näille osallistuminen kulttuuriaktiviteetteihin.

Yleisötyö voi sisältää myös sellaisten *fyysisten, psykologisten* ja *sosiaalisten* rajojen rikkomista, jotka estävät ihmisiä osallistumasta taidetapahtumiin (Maitland 1997,9). Tämänkaltaisen esteen poistamisesta on hyvänä esimerkkinä Lapin Aluetheaterissa (Rovaniemen Teatteri – Lapin Aluetatteri) tehtävä yleisötyö, jossa esitykset viedään Lapin kuntiin, katsojien luokse (Taskinen 2009). *Psykologisena* esteenä saattavat olla ennakkoluulot ja mielikuvat kyseistä taidemuotoa kohtaan. Tällöin yleisötyön tehtävänä on madaltaa kynnystä osallistua tapahtumiin. *Sosiaalisiksi* esteeksi voivat muodostua ystäväpiirin erilaiset mielenkiinnon kohteet, jolloin potentiaalinen katsoja kokee oman kiinnostuksensa taiteeseen liian kummallisena. Tiedon puute lienee yksi perussyistä olla osallistumatta taidetapahtumaan. Potentiaalinen katsoja kokee hankalaksi selvittää tapahtuman ajan, paikan, meno-ohjeet sekä lipun varaamisen ja oston. Näistä yllämainituista syistä

yleisöyöntekijän lienee helpointa vaikuttaa fyysisiin, psykologisiin ja tiedonpuutteellisiin esteisiin. Sosiaalisten rajojen rikkominen tuntuisi vaativan aivan uudenlaisia innovaatioita yleisöyön menetelmiin.

Jo olemassa olevat ja aktiiviset tapahtumissa kävijät muodostavat yleisöyöntekijän asiakkaiden ydinjoukon, josta myös tulee huolehtia. Sillekin tulisi tarjota uudenlaisia lähestymistapoja jo tutuksi tulleeseen taidemuotoon. Yleisöyöntekijän tulisi miettiä keinoja, joilla asiakkaat saisi mm. osallistumaan entistä useammin, osallistumaan taidelaitoksen muihinkin tapahtumiin, tutustumaan aivan uuteen taidemuotoon tai kenties liittymään taidelaitoksen kannatusyhdistykseen. (Maitland 1997, 9-10.) Kun yleisöyöntekijät miettivät projekteja ja tapahtumia uusille kohderyhmille, tulee siinä rinnalla muistaa nykyiset aktiivit, jotka saattaisivat olla helposti motivoituneita kokeilemaan uusia lähestymistapoja ja sitä kautta taidelaitos saisi kävijäkuntaansa uudella tavalla sitoutuneita katsojia.

Usein yleisöyön merkityksellisyyttä pohditaan katsojan näkökulmasta. Roos Sjöberg (2000) tuo kirjassaan tämän näkökulman rinnalle myös teatterissa työskentelevien ihmisten näkökulman. Kirjassa Mona Pettersson, Dalateaternin tuottaja (emt.163-164), toteaa että draamapedagogien työskentelyn myötä on rakennettu merkittäviä siltoja näyttämön ja katsomon välille. Näytöksiin tulevat oppilasryhmät ovat motivoituneita, koska työpajojen kautta niille ovat tulleet mahdollisiksi omakohtaiset kokemukset näytelmän teemoista. Teatterissa on luovuttu oppilaille tarkoitetuista päivänäytöksistä, sillä yleisöyön myötä oppilaita ei tarvitse pakottaa teatteriin, vaan he tulevat sinne vapaaehtoisesti. Koulut ja opettajat tuntevat olevansa tervetulleita näytöksiin, sillä he tietävät saavansa draamapedagogeilta tukea ja tietoa näytelmien taustojen käsittelystä. Pettersson toteaa myös, että teatterin näyttelijät tietävät oppilasryhmien olevan valmistautuneita näytöksiin, jolloin heidän ei tarvitse huolestua mahdollisesta meluisasta yleisöstä. Näyttelijä Patrik Pettersson (emt.165-166) toteaa, että katsojat jotka ovat olleet työpajassa ennen esitystä, keskittyvät esitykseen paremmin kuin katsojat, jotka eivät ole olleet työpajassa. Hän pohtii, että kenties työpajatyöskentelyn kautta katsojat ovat varmempia suhteessa esitykseen ja näyttelijöihin ja sitä myötä kokemus on suurempi sekä heille että näyttelijöille.

Mielestäni tämä on merkittävä oivallus näyttelijältä ja osoittaa, että yleisötyön vaikutukset taidelaitoksen sisälläkin ovat hyvin moninaisia ja tärkeitä.

Edellä on mainittu monia syitä ja jaotteluita yleisötyön tavoitteista ja tarpeellisuudesta. Osan tavoitteista voi yleisötyöntekijä havaita toteutuvan välittömästi mm. työpajan harjoitteissa tai onnistuneissa teosesittelyissä. Pitkän ajan tavoitteet ovat vaikeammin määriteltävissä ja vaikuttavat yksilön käsitykseen itsestä, muista ja yhteiskunnasta ajan kanssa, johon yleisötyön kokemukset ja oivallukset ovat voineet olla sysäyksen antajia. Kuten YLÖS-hankkeen www-sivuilla todetaan, kulttuuri/taide tarjoaa tavan käsitellä yhteiskunnallisia ja inhimillisiä kokemuksia kollektiivisesti ja henkilökohtaisesti (Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008). Näin ajatellen yleisötyön merkitys ei ole suinkaan vähäinen, vaan parhaimmassa tapauksessa yksilön elämänlaatuun ratkaisevastikin vaikuttava tekijä.

Viime vuosina yleisötyöstä on tehty opinnäytetöitä muun muassa Metropoliasissa. Tällä hetkellä aiheesta tekevät väitöskirjaa Helsingin yliopiston teatteritieteen laitokselle Raija Airaksinen sekä Ulla Laurio (Virtanen 2009). Marjukka Lampo on tehnyt kartoituksen yleisötyön tarjonnasta ja sen tarpeesta suomalaisissa teattereissa. Mikäli lukija haluaa tarkempaa tilastotietoa aiheesta, voi hän halutessaan perehtyä kyseiseen tutkimukseen. (Lampo 2009.)

3.3. Teatterin yleisötyön eri työtapa

Laajasti ajateltuna yleisötyötä on kaikki katsojan palveleminen, alkaen keskustelusta lipunmyyjän kanssa jatkuen aulapalvelun sujuvuuteen ja väliaikatarjoiluun. Myös opasteet, käsiohjelmat ja näyttämöpenkkien mukavuus ovat osa onnistunutta yleisötyötä, ts. katsojan huomioimista. (Simovaara 2008.) Nykyisellään yleisötyö on paljon muutakin. Kuten edellä on mainittu, yleisötyön sisältö ja määritelmä riippuvat teatterin koosta ja resursseista sekä yleisötyötä tekevän henkilön omasta koulutustaustasta ja vahvuuksista.

Koska yleisötyön eri muodot teattereissa ovat pitkälti yhteneväiset vain tietyin painotuseroin, en ole työtapojen kuvausten yhteydessä merkinnyt erikseen

lähteitä. Luvun lopussa on mainittu kaikki tässä luvussa käytetyt lähteet, niistä tärkeimpinä Helsingin Kaupunginteatterin, Suomen Kansallisteatterin sekä Q-teatterin yleisötyön www-sivut. Samankaltaisia projekteja tehdään valtakunnallisesti useissa muissakin teattereissa. En myöskään kuvaile kaikkia tehtyjä tai meneillään olevia hankkeita, vaan poimin joitain joukosta erottuvia tapauksia.

Yleisötyön työtavat voidaan jakaa *toiminnallisiin* ja *ei-toiminnallisiin*. Tosin käytännössä jaottelu ei aina ole näin selkeä, sillä toteutustavasta riippuen voi työtapa sisältää elementtejä molemmista. Hyvinä esimerkkeinä ei-toiminnallisista tavoista ovat *kulissikierrokset* ja erilaiset *keskustelutilaisuudet* sekä *avoimet harjoitukset*. *Kulissikierroksilla* katsoja pääsee näyttämön taakse ja saa käsityksen siitä, mitä kaikkea tarvitaan, ennen kuin näytelmä on valmis. Samalla tulevat tutuksi teatterin moninaiset ammattikunnat aina lavastajasta maskeeraajaan. Kulissikierroksen voi toteuttaa myös teatteriseikkailuna, kuten Suomen Kansallisteatterissa on tehty vuodesta 2007 lähtien.

Teosesittelyiden ja erilaisten *keskustelutilaisuuksien* tarkoituksena on antaa katsojalle mahdollisuus perehtyä ohjelmistossa oleviin näytelmiin ja niiden taustoihin. Näin hän voi syventää omaa tietämystään mm. näytelmien teemoista, näyttelijävalinnoista ja ohjaajan ratkaisuista. Näytelmän tematiikkaa voi laajentaa katsojalle muillakin keinoin. Helsingin kaupunginmuseumuseo kokosi Helsingin Kaupunginteatterin aulaan valokuvanäyttelyn Helsingistä samaan aikaan, kun suurella näyttämöllä esitettiin Kjell Westön Helsinki-aiheiseen romaaniin *Missä kuljimme kerran* -pohjautuvaa näytelmää.

Kun yleisö pääsee seuraamaan *avoimia näytelmäharjoituksia*, pääsee se samalla tutustumaan teatterin tekoon konkreettisesti. Tämä on oiva tapa sitouttaa ihmiset tulemaan uudelleen katsomaan valmista näytelmää.

Teatterit ovat pitkään tehneet *yhteistyötä koulujen kanssa*. Tällöin useimmiten on kyse *toiminnallisesta yleisötyöstä*. On ollut tiivistä *kummikoulu-toimintaa* ja ammattilaisten avustuksella on toteutettu näytelmäprojekteja. Riippuen teatterista ja näyttelijöiden halukkuudesta, eri ammattiryhmien edustajat

teatterista ovat voineet käydä kouluissa kertomassa toimenkuvastaan. Yleisötyön nyt vakiinnuttaessa asemaansa tämä toiminta on tullut jäsenytyneemmäksi. Esimerkiksi Helsingissä toteutetaan Helsingin kaupungin ja nuorisotoimen yhteistyönä *kulttuurikursseja*, joiden toimintaan muutama teatteri osallistuu. Tällöin teatteri tarjoaa kurssille osallistuville luokille erilaisia yhteistyömuotoja, joiden tarkoituksena on syventää oppilaiden tietämystä näytelmästä, joka kuuluu kyseisen kulttuurikurssin ohjelmaan. Työmuodoista mainittakoon esimerkkeinä *näyttelijä- ja ohjaajatapaamiset* sekä *työpajat*. Näiden rinnalla teatterit tarjoavat *pitkäaikaisempia työpajajaksoja* kaikille koulutusasteille. Näiden työpajojen teemat voivat olla teatterin määrittelemiä tai sitten tilaavan koulun opettajan toiveiden mukaisia. Pajoista voi syntyä esitys tai sitten ei. Helsinkiläinen Q-teatteri on profiloitunut erityisnuorisotyöhön ja painottaa yleisötyötään erityisnuorille. Yleisötyötä tehdään myös päiväkotiryhmien kanssa. Myös aikuisyleisölle on tarjolla *toiminnallista yleisötyötä*. Jotkut teatterit tekevät *yrittäjäyhteistyötä* tarjoten yrityksen tai työpaikan henkilökunnalle *vuorovaikutuskoulutusta* tai *työpajoja* liittyen ohjelmistossa oleviin näytelmiin.

Yhä lisääntyvässä määrin toteutetaan *pitkäkestoisia projekteja tiettyjen kohderyhmien kanssa*. Näiden projektien myötä halutaan saavuttaa myös sellaisia yleisöjä, jotka muuten eivät ehkä pystyisi tulemaan teatteriin. Kohderyhminä voivat olla esim. seniorit, kehitysvammaiset, maahanmuuttajat tai vangit. (Airaksinen&Eerola(toim.)1997, Neuvonen 2007, Roos Sjöberg 2000, Simovaara 2008, Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008, Taskinen 2007, Virtanen 2009)

Osa teatterin yleisötyöstä on toteutettavissa teatterin tiloissa. Suurin osa koululaisille suunnatuista työpajajaksoista ja projekteista toteutetaan käytännön syistä koulun omissa tiloissa. Yleisötyö voi myös jalkautua pois teatterirakennuksesta kohtaamaan ihmisiä heidän omissa ympäristössään (Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008). Mahdollisuudet ovat rajattomat, eikä teattereissa toteutettavan yleisötyön tarvitse rajoittua vain draaman menetelmien käyttöön. Projekteja voidaan toteuttaa eri taidelaitosten/taidekoulujen/järjestöjen kesken ja näin saada käyttöön eri alojen

ja ihmisten asiantuntemus. Syksyllä 2008 Helsingin Kaupunginteatteri toteutti yhteistyössä kolmen muun toimijan, Sibelius-lukion, Helsingin kuvataidelukion sekä Teatterikorkeakoulun tanssi- ja teatteripedagogiikan laitoksen kanssa projektin, jonka tuloksena syntyi esitys Helsinki: versio 1.9.1.8. Esitys toteutettiin Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen hallinnoimalla Eläintarhan huvilalla ja sen ympäristössä Kaupunginteatterin vieressä.

Useimmat yleisöyöntekijät painottavat pitkäjänteisen työskentelyn tärkeyttä (Airaksinen 1997, 12; Simovaara 2008; Maitland 1997,6,27,34; Roos Sjöberg 2000, 12). Kun yleisöyöntekijällä on kontaktihenkilöitä ja tuttuja ryhmiä erilaisissa laitoksissa ja työpaikoissa, on työn sisältöjen kehittäminen ja vakiinnuttaminen melko helppoa. Pitkäjänteinen työskentely mm. koulujen kanssa tuottaa tulosta pitkällä aikavälillä ja hyödyttää näin kaikkia osapuolia. Kohderyhmien lisäksi pitkäjänteistä työtä vaaditaan myös taidelaitosten omien työntekijöiden kesken. Yleisötyön juurruttaminen luonnolliseksi osaksi teatterin toimintaa voi ottaa oman aikansa. Kuitenkin työn kannalta on tärkeää, että koko laitos johtajasta lipunmyyjään saakka seisoo yleisötyön tarpeellisuuden ja tärkeyden takana. (Häti-Korkeila 1997,8; Maitland 1997,6; Roos Sjöberg 2000,9-10.)

3.4. Yleisöyöntekijöiden koulutus Suomessa

Yleisöyöntekijöiden koulutustarpeen kartoituksen ja suunnittelun aloitti Suomessa vuonna 1993 silloisen Teatterikorkeakoulun täydennyskoulutuskeskuksen johtaja Marjatta Häti-Korkeila. Ensimmäinen teatterikuraattori-koulutuksen nimikkeellä käynnistynyt ohjelma aloitettiin vuonna 1995. Sen malli saatiin Englannista, jossa yleisötyötä on tehty jo 40 vuoden ajan. Englantilaisista mallia kehitettiin ja muokattiin vastaamaan suomalaisen teatterikentän tarpeita. (Airaksinen 1997, 13; Häti-Korkeila 1997,7, 10.)

Pilottikurssi määritteli uuden ammattikunnan nimeksi teatterikuraattorin, joka vuosien kuluessa on saanut rinnalleen myös yleisötyövastaava/yleisöyöntekijä – nimikkeen (Häti-Korkeila 1997, 8; Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008). Lähtökohtina koulutuksen sisällöissä oli teatterin, sen

ilmaisukeinojen, tuotantoprosessin ja oman teatterin historian tiedon syventäminen. Pedagogisten taitojen lisäksi koettiin tarpeelliseksi kehittää ryhmätyötaitoja. Yleisöyöntekijän työssä koettiin tärkeäksi monipuolinen teatterin tietotaito, pedagogiset taidot sekä kyky tiedottamiseen ja markkinointiin. Haluttiin myös selkeyttää eroa teatteri-ilmaisun opettajan ja yleisöyöntekijän välillä. Siinä missä teatteri-ilmaisun opettaja vastaa erilaisista ilmaisukeinojen opettamisesta, yleisöyöntekijän toimenkuva on laajempi. Se sisältää teatterin tutuksi tekemisen monin eri tavoin lyhyistä vierailuista aina pitkiin projekteihin saakka. Yleisöyöntekijän nähtiin toimivan taidekasvatuksen tukena. (Häti-Korkeila 1997, 8-9.)

Tällä hetkellä, syksyllä 2009, yleisöyöntekijäin koulutustarpeeseen vastaa Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen käynnistämä YLÖS-hanke. Hankkeen tavoitteena on vakiinnuttaa ammattimainen yleisöyöjärjestelmä suomalaisiin teattereihin. Hankkeen myötä käynnistyi kolme pilottiprojektia, joiden vetäjinä on joko draamapedagogi tai teatteri-ilmaisun ohjaaja.(Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008.) Näyttäisi siis siltä, että tulevaisuudessa yhä useampi teatterin yleisöyöntekijä on taustaltaan joko draama/taidepedagogi tai teatteri-ilmaisun ohjaaja. Olisi hyvä että kaikilla yleisöyötä tekevillä olisi mahdollisuus perehtyä myös tuotannollisiin kysymyksiin, sillä yleisöyöntekijän on hyvä omata perustietoja tiedottamisesta, markkinoinnista sekä rahoituksen hakemisesta erilaisille hankkeille. YLÖS-hankkeen toimesta järjestetään syksyllä 2009 yrittäjävalmennuskurssi, joka on suunnattu nykyisille ja tuleville teatterin yleisöyöntekijöille. Kurssilla perehdytään myös tuotannollisiin taitoihin, markkinointiin ja tiedottamiseen sekä taloudenhoitoon. Varsinkin pienien teattereiden yleisöyöntekijän on hyvä hallita kyseisistä osa-alueista ainakin perusteet. Erilaisten koulutusten ja kehittämishankkeiden myötä yleisöyöntekijän ammatti saanee lisää arvostusta ja ajan myötä varmastikin vakiintuu luonnolliseksi osaksi teattereiden toimintaa.

4. HELSINKI MAAHANMUUTTAJIEN SILMIN -YLEISÖTYÖPROJEKTI

Opinnäytetyöni toiminnallisena osuutena toteutin keväällä 2009 Helsinki maahanmuuttajien silmin -nimisen yleisötyöprojektin Helsingin Kaupunginteatterille. Projektin teeman ja kohderyhmän määritteli Kaupunginteatteri. Teatterin puolelta työvalmentajana toimi yleisötyövastaava Mirja Neuvonen. Projekti käynnistyi syksyllä 2008 ryhmien rekrytoinnilla ja aihepiiriin tutustumisella. Halusin saada mukaan neljä eri-ikäisten maahanmuuttajien ryhmää; seniorit, aikuiset, nuoret sekä koululaiset. Ajatuksenani oli, että näin saisin monipuolisen kuvan siitä, miten maahanmuuttajat kokevat Helsingin ja helsinkiläisyyden omassa elämässään. Ongelmalliseksi muodostui nuorten ryhmän rekrytointi ja useista yrityksistä huolimatta ryhmä jäi toteutumatta. Lopullisessa projektissa oli mukana Familia Clubin senioreiden ja kotiäitien ryhmä, Amiedun toiminnallinen suomen kielen ryhmä sekä Kallion ala-asteen valmistava luokka.

Tapasin ryhmät kerran joulukuussa ennen projektin alkua. Työpajajakson aikana tapaamisia oli kahdelle ryhmälle viisi, yhdelle ryhmälle neljä. Tapaamiset kestivät puolitoista tuntia. Lisäksi ryhmille järjestettiin kulissikierrros teatterilla sekä aikuisryhmille mahdollisuus päästä katsomaan Kjell Westön romaaniin perustuva Kari Heiskasen dramatisoima ja ohjaama Missä kuljimme kerran -näytelmä. Näytelmän teemana oli Helsinki ja näin projekti oli osa näytelmään liittyvää yleisötyötä. Työpajat ja teatterikäynnit olivat osallistujille maksuttomia.

Työpajojen teemana oli Helsinki, helsinkiläisyys. Tavoitteena oli tutkia ryhmäläisten kanssa teeman teatterin yleisötyön keinoin. Työpajojen harjoitteet koostuivat erilaisista soveltavan draaman työtavoista, kuten improvisaatioista, tarinateatterista sekä draamaprosesseista. Helsinkiläisyys-teeman rinnalle asetin itselleni tavoitteeksi tutustuttaa jokaisen ryhmän draamaharjoitteisiin. Alun sanattomista pantomiimiharjoitteista siirryttiin vähitellen kohti pieniä improvisaatioita. Varsinaiset työpajasuunnitelmat harjoituskuvauksineen ovat opinnäytetyöni liitteenä.

Aihepiiriin tutustuin lukemalla Westön romaanin Missä kuljimme kerran ja kävin katsomassa kyseiseen romaaniin perustuvan näytelmän Kaupunginteatterissa. Lisäksi tutustuin Kaupunginmuseon valokuva-arkistoon ja valikoin sieltä valokuvia työpajojen harjoitusten materiaaliksi. Työpajoja suunnitellessa käytin apuna useita alan kirjoja sekä omia kokemuksiani pajoista, joita olen ohjannut tai koulutuksista joissa olen itse ollut mukana.

4.1. Kallion ala-asteen valmistava luokka

Valmistava luokka tarkoittaa perusopetuksen ryhmää, johon juuri Suomeen tulleet, kieltä vähän tai ei ollenkaan osaavat koululaiset sijoitetaan kieltä opiskelemaan. Yleensä luokassa ollaan yksi lukuvuosi. (Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma 1998, 25.) Samassa ryhmässä voi olla oppilaita useilta vuosiluokilta. Työpajaryhmäni oppilaat olivat vuosiluokilta 3-6. Kun oppilas on saavuttanut riittävän kielitaidon, siirtyy hän yleisopetuksen puolelle. Kesken tämän projektin yksi oppilas siirtyikin yleisopetukseen ja vastaavasti luokkaan saapui yksi uusi, täysin suomen kieltä taitamaton oppilas. Työpajat toteutettiin koulupäivän aikana oppilaiden omassa luokassa.

Koululaisryhmän opettaja oli työpajakson alussa sairauslomalla. Sijaisten vaihtuminen vaikutti oppilaisiin, mikä näkyi aluksi levottomuutena pajoissa. Oppilaiden kaupunkikuva Helsingistä oli hyvin suppea, enkä ollut osannut varautua siihen. Tämän takia ensimmäiseksi kerraksi suunnittelemani karttatehtävä ei onnistunut. Olin suunnitellut sen tulevien pajakertojen harjoitteiden pohjaksi.

Tilanne luokassa helpottui opettajan palattua töihin. Oppilaat olivat rauhallisempia ja keskittyneempiä kuin aiemmin. Keskustelu opettajan kanssa poiki ratikkakierroksen, jonka osa oppilaista teki luokka-avustajan kanssa 3B-ratikalla tutustuen reitin varrella oleviin nähtävyyksiin. Suunnittelin seuraavan pajakerran kehystarinan ja harjoitteet ratikkakierroksen nähtävyyksien ympärille. Tämä innosti oppilaita. He tunnistivat ottamistani valokuvista tuttuja paikkoja ja tunti oli täynnä eläytymisen riemua. Jatkoin samaa teemaa harjoitteita varioiden myös seuraavalla kerralla. Tälle ryhmälle neljä kertaa olisi ollut riittävä. Neljässä

kerrassa ehdimme tehdä selkeän kaaren sekä draamaharjoitteissa että Helsinki-teemassa.

Alussa oikeanlaisten harjoitteiden löytäminen tuotti paljon miettimistä. Oppilaiden kielitaso, sekä ymmärtämisessä että omassa tuottamisessa, oli hyvin vaihtelevaa ja vielä aika heikkoa. Keskustelin asiasta työvalmentajani kanssa ja hänen antamansa vinkit auttoivat seuraavien kertojen suunnittelussa. Oli itselle haasteellista ja opettavaista joutua tämän kysymyksen äärelle ja palasin siihen myös muiden ryhmien kanssa.

Koululaisilta saatu palaute oli suoraa ja välitöntä. Tunnelma pajoissa oli myönteinen ja hauska. Oppilaat olivat innokkaasti mukana ja luokassa oli aina tekemisen meininki. Helsinki-teemaan tutustuttiin ikäryhmään sopivalla tavalla. Aiheen laajentaminen ja syventäminen muihin oppiaineisiin olisi vaatinut suurempaa yhteistyötä opettajan kanssa, mikä aikataulujen takia ei ollut mahdollista. Draamaharjoitteisiin oppilaat lähtivät mukaan helposti. Etenimme erilaisista sanattomista harjoitteista koko ryhmän yhteisiin improvisaatioihin. Oppilaat tekivät myös kohtauksia pienissä ryhmissä annetuista aiheista ja viimeisellä kerralla he saivat itse keksiä ja harjoitella esitettävän kohtauksen. Oppilailta saadun palautteen perusteella pajakerroista jäi heille myönteinen kuva.

Luokassa oli oppilaita 13 vuosiluokilta 3-6, tyttöjä 6 ja poikia 7. Oppilaat edustivat kuutta eri kansallisuutta (Venäjä 4, Somalia 3, Thaimaa 1, Afganistan 2, Japani 2, Algeria 1). Luokanopettaja oli saksalainen ja luokan koulunkäyntiavustaja syyrialainen.

4.2. Familia Club ry:n senioreiden ja kotiäitien ryhmä

Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry on perustettu vuonna 1988 ja sen tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Se vaikuttaa yhteiskuntaan pyrkien lisäämään yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä sekä ehkäisemään ennakolta rasismia ja syrjäytymistä. Yhdistys on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton ja sen toiminnassa on mukana ihmisiä yli 40 maasta. Toimintaa tukevat mm. Raha-

automaattiyhdistys ja Helsingin kaupunki. Toimintamuodot ovat moninaiset, mm. suomen kielen kurssit ja keskusteluryhmät, retket, jäsenillat, juhlat, neuvonta, monikulttuurinen perhekerho ja vertaisryhmät. (Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry, 2008.)

Työpajaryhmäni oli ikääntyville ja kotiäideille tarkoitettu suomen kielen jatkoryhmä. Käytännössä ryhmäläiset olivat senioreita, vain muutamalla kerralla mukana oli kotiäitejä. Ryhmä kokoontui aamupäivisin kahdesti viikossa puolentoista tunnin ajan. Projektin aikana työpajani oli toinen näistä tapaamiskerroista. Työpajat toteutettiin yhdistyksen omissa tiloissa.

Ryhmä oli erittäin sitoutunut kielen opiskeluun. Useasti koin olevani enemmän suomen kielen opettaja kuin työpajojen ohjaaja. Ryhmäläisten kielitaidon tasojen välillä oli paljon eroja. Itselleni jäi usein tunne, että osa harjoitteista oli toisille liian vaativia. Tämän ryhmän kanssa kokonaisu mielikuva työpajoista jäi itselleni hajanaiseksi enkä koe, että harjoitteiden kehittymisessä saavutettiin selkeää kokonaisuutta.

Tämänkaltaiseen työskentelyyn Familia Clubin luokkatila oli ryhmälle liian pieni. Se rajoitti harjoitteiden suunnittelua ja toteutusta, sillä luokassa ei pystynyt liikkumaan kunnolla. Vaikka itse koin tämän ryhmän kanssa usein pieniä epäonnistumisen hetkiä, Familia Clubin toiminnanjohtaja Tarja Monto totesi, että ryhmäläisten kommenttien perusteella he olivat pitäneet tämänkaltaisesta työskentelystä. Poissaoloja oli vähän.

Ryhmässä oli ilmoittautuneita 20, paikalla kävi vaihtelevasti 17, naisia 13 ja miehiä 4. He edustivat kymmentä eri kansallisuutta seuraavasti; Venäjä 5, Viro 2, USA 1, Japani 1, Kenia 1, Nigeria 1, Afganistan 3, Ukraina 1, Tadžekistan 1 ja Intia 1. Ryhmän suomen kielen opettaja oli venäläinen. Näytelmää katsomaan ilmoittautui Familia clubista 13 ryhmäläistä ja paikalle saapui 8.

4.3. Amiedun toiminnallisen suomen kielen ryhmä

Amiedun aikuisryhmä koostui pitkäaikaistyöttömistä, vaikeasti työllistyvistä opiskelijoista. Kyseessä oli seitsemän kuukauden mittainen toiminnallinen suomen kielen kurssi. Opiskelijat oli valittu kurssille haastattelun perusteella, jonka suorittivat yksikön koulutuspäällikkö sekä sosiaalivirkailija. Kurssi oli osa työvoimapalvelukeskuksen toimintaa, joka on työvoimatoimiston alainen yksikkö ja ostaa tämänkaltaisia palveluja Amiedulta. Työpajat toteutettiin Amiedun Herttoniemen toimipisteessä.

Ryhmän aikataulujen takia tapasimme vain neljä kertaa, mikä oli riittävä määrä. Ryhmäläisten ilmaantuminen pajakerroille oli vähäistä, mikä vei pohjan pois jatkuvuudelta. Ensimmäisellä kerralla kaikki olivat mukana (9), toisella kerralla paikalle saapui neljä ja kolmannella kerralla kaksi. Viimeiselle kerralle opettajien painostuksen vaikutuksesta saapui kuusi opiskelijaa.

Helsinkiä ja helsinkiläisyyttä sekä suomalaisuutta yleisesti käsiteltiin toteutuneissa harjoitteissa monin eri tavoin. Paikalle saapuneet ryhmäläiset lähtivät yleisesti ottaen helposti mukaan harjoitteisiin ja olivat hyvin aktiivisia. Heidän kielitaitonsa oli riittävä suunnittelemiini improvisaatioihin. Itselleni jäi tunne, että heidän kanssaan olisi voinut edetä myös draamallisissa harjoitteissa ja niiden aihepiireissä pidemmälle, mikäli osallistujamäärä olisi ollut isompi jokaisella tapaamiskerralla. Opettajilta saamani palaute oli myönteistä, he kokivat pajakertojen toimineen ryhmäläisiä voimaannuttavina.

Ryhmässä opiskelijoita oli 9, kaksi naista ja seitsemän miestä, edustaen viittä eri kansallisuutta (Irak 4, Libanon 1, Liettua 1, Venäjä 2, Vietnam 1). Ryhmän opettajat olivat suomalaisia. Ryhmästä kukaan ei ollut halukas tulemaan katsomaan näytelmää.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Teatterin yleisötyöllä on varmasti paikkansa osana maahanmuuttajien kotoutumista. Missä muodossa ja minkä ikäisille ryhmille, on riippuvainen kunkin teatterin resursseista, yleisötyön yleisistä linjauksista sekä yleisöyöntekijän omista vahvuuksista ja intentioista.

Oman kokemukseni perusteella ryhmän oman opettajan sitoutuneisuus ja kiinnostuneisuus tämänkaltaiseen työskentelyyn hyödyntää kumpiakin osapuolia, jos on kyseessä pitkäaikainen työpajaprojekti. Tällöin oma opettaja voi tarpeen vaatiessa käydä uutta sanastoa läpi ryhmänsä kanssa, jolloin työpajaohjaaja vapautuu keskittymään varsinaisiin draamallisiin harjoituksiin kielen opettamisen sijaan. Kuitenkin on muistettava, että ryhmänohjaus tilanteissa on aina huomioitava ryhmän kielellinen taso ja sen mukaan annettava ohjeistus ryhmälle sopivalla selkokielellä.

Kieli onkin tärkein asia, mikä tulisi ottaa huomioon maahanmuuttajille suunnatussa yleisötyössä. Oman kokemukseni perusteella ryhmäläisten tulisi hallita suomen kielen kehittyvä peruskielitaitotaso. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 17, 19-20) Kielitaidon oppiminen ja omaksuminen on hyvin yksilöllinen prosessi. On oletettavaa, että jokaisessa ryhmässä on kielellisesti hyvin eri vaiheessa olevia opiskelijoita. Tämä vaatii yleisöyöntekijöiltä suurta sensitiivisyyttä ryhmänohjaustilanteessa sekä harjoitteiden valitsemisessa. Mikäli yleisöyöntekijän oma käsitys pajoissa käytettävistä metodeista on mahdollisimman avarakatseinen, tekee se suunnittelusta helpompaa. Tanssin, musiikin, valokuvien ja maalaamisen käyttö draamaharjoitteiden ohella saattaa helpottaa suunnittelua ja antaa työskentelyyn uusia näkökulmia.

Kielen ohella on hyvä ottaa huomioon mahdolliset kulttuuriset seikat, jotka voivat vaikuttaa työskentelyyn osallistumiseen. Itse olen törmännyt näihin vain harvoin ja silloin ne ovat liittyneet ryhmäläisen uskonnolliseen vakaumukseen. Yleisöyöntekijän on vaikea tiedostaa kaikkia rajoituksia tai käytöstapoja, jotka

liittyvät joihinkin kulttuureihin tai elämäkatsomuksellisiin seikkoihin. Työskentelyn alkuvaiheessa onkin tärkeää selvittää nämä seikat ryhmän oman opettajan kanssa.

Mielestäni yllämainittujen seikkojen lisäksi ei muita erityispiirteitä maahanmuuttajatyöskentelyssä ole. Kaikki teatterin yleisötyön muodot ovat mukautettavissa myös maahanmuuttajille. Maahanmuuttajuus - näkökulman ei tulisi tehdä toiminnasta millään tavalla erityistä. He ovat ryhmä muiden mukana. Työtavat ja toimintamuodot suhteutetaan ryhmän tarpeiden mukaan, kuten kaikessa yleisötyössä. Varsinaisessa työskentelyssä, erityisesti pitkäkestoisissa projekteissa, pätevät kokemukseni mukaan yleiset ryhmäytymisen vaiheet. Toki monikulttuurisuus tuo siihen oman mausteensa, mutta mielestäni on kyse ihmisistä, yksilöistä, heidän tavoistaan olla ja käyttäytyä ryhmässä. Kulttuuritausta on yksi yksilön ominaisuus, jonka mukaan häntä ei pelkästään tulisi määritellä.

Mikäli teatteri tarjoaa yhtenä toimintamuotona pitkäkestoisia työpajoja, voidaan ne toteuttaa niin, että ne liittyvät ohjelmistossa olevaan näytelmään. Tällöin kotoutumisen tavoitteita ajatellen olisi hyvä valikoida sellainen näytelmä, jonka tematiikkaan perehtymällä pajalaiset tutustuvat johonkin suomalaisessa yhteiskunnassa olevaan ilmiöön tai asiaan. Pitkäkestoinen työpaja voidaan toteuttaa myös ryhmän tarpeista lähtöisin. Tällöin sisällöt voidaan räätälöidä vapaasti ja ottaa eri tavalla huomioon kotoutumisen tavoitteita. Draamaharjoitteiden avulla voidaan tutustua omaan paikkakuntaan, harjoitella arki-elämän kohtaamisia, improvisoida työelämän tapahtumia, hämmästellä kulttuurieroja, valmistaa kaikkia voimaannuttava esitys. Kaikki nämä vastaavat kotoutumiskoulutuksen tavoitteita (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 22-23, 26, 28).

Kertatyöpajat liittyvät useimmiten näytelmään, jota ryhmä on menossa katsomaan. Tällöin on mahdollisuus syventää omaa kokemusta näytelmästä. Näkisin, että myös maahanmuuttajaryhmät hyötyisivät tästä toimintamuodosta. Riippuen näytelmästä, voisi sen tematiikkaa peilata ryhmäläisten kulttuuritaustoihin ja niissä vallitseviin käsityksiin. Näin näytelmä tulisi

lähemmäksi jokaisen omaa elämää ja samalla kulttuurien välinen ymmärrys lisääntyisi. Myös suomen kielen avaaminen, sanojen selittäminen, voi joskus olla tarpeen. Pajoissa voitaisiin myös tutustua osiin näytelmätekstistä ja näin tutustua suomalaiseen kirjallisuuteen.

Taiteilijakohtaamiset ja teosesittelyt voitaisiin räätälöidä maahanmuuttajaryhmien tarpeet huomioon ottaen. Lähinnä kieli on asia, joka näissä kohtaamisissa tulee huomioida. Osa maahanmuuttajista saattaa kokea oman kielitaidon liian vajavaiseksi, jotta he osallistuisivat yleisiin esittelytilaisuuksiin. Vasta muodostumassa oleva kielitaito saa tukea siitä, että teosesittelijät osaavat käyttää selkokieltä. Selkokielen käyttö tiedotuksessa ja markkinoissa on asia, jota useimmiten ei tulla edes ajatelleeksi (Saukkonen 2007, 21).

Teatterin yleisötyön moninaiset työmuodot voidaan kaikki mielestäni räätälöidä tukemaan kotoutumisen tavoitteita. Jo pelkästään kulissikierrokselle osallistuminen tutustuttaa maahanmuuttajan paikkakuntansa kulttuurilaitokseen, minkä jälkeen on helpompi itsenäisesti mennä tutuksi tulleeeseen paikkaan. Teatteri on kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa ja niissä esitettävät näytelmät heijastavat yhteiskunnan tilaa ja arvoja. Teatterissa käyminen tutustuttaa siis automaattisesti maahanmuuttajan suomalaiseen yhteiskuntaan ja yleisötyön avulla tätä ymmärrystä voidaan laajentaa ja syventää. Sen lisäksi, että työpajoissa draamaharjoitusten avulla voidaan käsitellä kotoutumiskoulutuksen osa-alueita, kuten arkielämän kohtaamisia tai työelämän kulttuurieroja, osallistuja automaattisesti harjoituttaa omia vuorovaikutustaitojaan ja kehittää käsitystään omasta identiteetistään. Myös nämä ovat kotoutumisen tavoitteita (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitelmaksi 2007, 22-23, 26, 28, 30).

Monet maahanmuuttajatyötä tekevät tahot eivät välttämättä tiedä teattereiden yleisötyöstä mitään. Mikäli teatteri haluaa huomioida ja aktivoida kyseisiä ryhmiä, on aloite lähdettävä teatterista käsin. Tieto teatterin internet-sivuilla tai sähköpostiviesti opettajille ei aina ole riittävä. Yleisötyö sanana ei vielä suinkaan avaudu kaikille. Puhelu tai käynti paikan päällä ja työnäytteen antaminen ovat parhaita keinoja saavuttaa uusi kohderyhmä.

Mikäli teatteri haluaa tukea kaksisuuntaista kotoutumista, on sellaisten pajojen ja projektien järjestäminen oman kokemuksen mukaan haastavampaa kuin ainostaan maahanmuuttajille suunnatun yleisötyön suunnittelu. Kouluissa maahanmuuttajat ovat alkuvaiheessa omissa luokissaan. Aikuisille järjestettävä kotoutumiskoulutus on luonnollisesti vain maahanmuuttajille. Maahanmuuttajat saattavat kokea hankalaksi lähteä ilman ryhmän tukea vapaaehtoisuuteen perustuvaan, omalla ajalla toteutettavaan projektiin. Tätä ajatellen yleisötyöntekijällä tulisikin olla laajat yhteistyöverkostot erilaisiin järjestöihin ja oppilaitoksiin sekä yksittäisiin henkilöihin, jotta kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien yhteiset pajat ja projektit voivat mahdollistua. Toivon että tämä työmuoto yleistyisi.

Kuten edellä on todettu, teatterin yleisötyöllä voidaan edesauttaa maahanmuuttajien kotouttamista ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Riippuu teatterin omista intresseistä, jääkö maahanmuuttajien huomioonottaminen vain jonkun tietyn ajanjakson tai projektin varaan. Monikulttuurisuus voidaan ottaa huomioon kautta linjan koko organisaation strategia- ja suunnittelutyössä. Teatteri voisi esimerkiksi korvamerkitä budjetista rahaa tietyn summan vuosittain maahanmuutto- ja monikulttuurisuustyöhön. Henkilökunnan palkkauksessa ja ohjelmiston valinnassa voidaan teatterin niin halutessa ottaa maahanmuuttaja-aspekti huomioon. (Saukkonen 2007, 19-20.) Teatteri voisi esim. tilata näytelmän maahanmuuttajataustaiselta ammattilaiselta ja toteuttaa sen ohjauksen kaksisuuntaisen kotoutumisperiaatteen mukaisesti. Suurempi kysymys onkin, haluavatko maahanmuuttajataiteilijat olla osa taidelaitoksen maahanmuuttaja-kiintiötä vai haluavatko he tulla tunnetuksi ensisijaisesti taiteensa kautta, ilman etuliitettä "maahanmuuttaja"(Latvala 2009, Luukka&Räikkä 2009, Räikkä 2009).

Voidaan myös esittää kysymys, tarvitaanko erikseen maahanmuuttajille suunnattua yleisötyötä. Mikäli heidän kanssaan tehty yleisötyö edistää kotoutumista ja valtakulttuuriin tutustumista sekä ehkäisee syrjäytymistä, on yleisötyö perusteltua.

Teatterin tulisi mielestäni seurata ajan ilmiöitä ja olla kiinni yhteiskunnassa tapahtuvissa muutoksissa, mieluiten hieman edelläkävijänä. Tällä hetkellä maahanmuuttajuus puhuttaa vahvasti yhteiskuntaa ja se näkyy joidenkin teattereiden yleisötyössä (Neuvonen 2007, Virtanen 2009). Tässä mielessä teatteri on ajassa kiinni. Onko tämän kohderyhmän huomioonottaminen tullut jäädäkseen, jää nähtäväksi. Kasvava sinkkusukupolvi, seniorit sekä taantuman myötä nousussa oleva nuorisotyöttömyys voisivat olla seuraavat varteenotettavat kohderyhmät. Mikä teatteri on ajan muutoksissa niin vahvasti kiinni, että osaisi ottaa nämä ryhmät jo nyt huomioon? Yleisötyöllä on selvästikin merkitystä taidelaitoksille instituutioina. Pitkällä aikajänteellä sillä voi olla vaikutusta myös laitosten työntekijöille. Yleisötyöhön osallistuvilla yksilöillä merkitys voi olla monella tavalla voimaannuttava. Teatterin parissa yleisötyö on toivottavasti vähitellen juurtumassa luonnolliseksi osaksi niiden toimintaa.

LÄHTEET

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, suositus opetussuunnitel-
maksi DNO 5/421/2007. Opetushallitus.

Airaksinen, Raija 1997. Teatterikuraattorikoulutus Suomessa. Teoksessa
Airaksinen, Raija & Eerola, Meri (toim.) Teatterikuraattori -silta tekijän ja kokijan
välillä. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja no. 27. Teatterikorkeakoulun
täydennyskoulutuskeskus, Helsinki, 12-16.

Astor, Jouko 1997. Meistä se on taidekasvatusta... ja että rakastaa palavasti
teatteria. . Teoksessa Airaksinen, Raija & Eerola, Meri (toim.) Teatterikuraattori
-silta tekijän ja kokijan välillä. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja no. 27.
Teatterikorkeakoulun täydennyskoulutuskeskus, Helsinki, 24-28.

Forsander, Annika 2008. Maahanmuuttoasioiden johtaja. Kutsu
maahanmuuttopoliittiseen työpajaan: vapaa-aika ja kulttuuri. Email
annika.forsander@hel.fi 27.2.2008

Haavisto, Camilla 2008. Tutkija. Maahanmuuttajat mediassa -luento 3.11.2008.
Helsingin työväenopisto ja opintokeskus ViSio, Helsinki.

Harilahti-Juola, Virpi. Projektikoordinaattori, 17.7.2009. Helsinki. Maliisa Rale.
<http://www.msl.fi/muutoksessamukana>

Helsingin kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 1998.

Häti-Korkeila, Marjatta. Kun teatterikuraattori ja sen koulutus Suomeen tuli.
Teoksessa Airaksinen, Raija & Eerola, Meri (toim.) Teatterikuraattori -silta
tekijän ja kokijan välillä. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja no. 27.
Teatterikorkeakoulun täydennyskoulutuskeskus, Helsinki, 7-10.

Johnstone, Keith 1996. Improvisoinnista iloa elämään ja esiintymiseen. Helsinki: Yliopistopaino.

Kauppinen, Perttu 2008. Työllistymisellä mitattuna monien pakolaisten kotoutuminen on epäonnistunut. Helsingin Sanomat 21.12.2008.

Kassandra 2009. Viitattu 25.7.2009. <http://www.kassandra.fi>

Korhonen, Pekka ja Airaksinen, Raija (toim.) 2005. Hyvä hankaus - teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina, Teatterikorkeakoulun julkaisusarja nro 38. Vaajakoski: Gummerus.

Lampo, Marjukka 2009. Koko kansan olohuone. Kartoitus yleisötyön tarjonnasta ja tarpeesta suomalaisissa ammattiteattereissa. Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus 2009.

Latvala, Taina 2009. Muistiot täytyivät muutoksista. Helsingin Sanomat 18.3.2009.

Luukka, Teemu&Räikkä, Jyrki 2009. Syntyperän mukaan jaettava apuraha hämmentää taiteilijoita. Helsingin Sanomat 12.2.2009.

Maitland, Heather 1997. A guide to audience development. Arts Council of England Touring Department. Arts Council of England.

Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry. Esite 2008.

Neuvonen, Mirja 2007. Helsingin Kaupunginteatterin yleisötyö. Viitattu 25.7.2009. <http://www.hkt.fi/yleisotyo>

Owens, Allan ja Barber, Keith 2002. Draamasuunnistus. Helsinki: Draamatyö.

Owens, Allan ja Barber, Keith 1998. Draama toimii. Helsinki: JB-kustannus.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet. DNO 14/011/2009. Opetushallitus.

Roos Sjöberg, Jeanette 2000. I gränslandet mellan scen och public. Nycklar till teater -med drama som metod, Borlänge: DPM.

Riila, Anu 2008. Maahanmuuttotyön koordinaattori. Maahanmuuttajat Helsingissä - luento 17.11.2008. Helsingin työväenopisto ja opintokeskus ViSio, Helsinki.

Räikkä, Jyrki 2009. Vähemmistötaiteilijoiden tuki jakaa HS-raatia. Helsingin Sanomat 13.2.2009.

Saukkonen, Pasi 2007. Maahanmuutto, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka: taustatietoja tutkimukselle ja toiminnalle, Cuporen verkkojulkaisu 1/2007.

Simovaara, Jyrki 2008. Yleisökasvatus - kurssi 25.8.-8.10.2008. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Kauniainen.

Sirkesalo, Aki 2005. Turistit -kappale levyltä Sanasta miestä. EMI Finland Oy.

Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus 2008. YLÖS-hanke. Viitattu 25.7.2009. <http://www.yleisotyo.fi>

Taskinen, Jaana 2007. Q-teatterin yleisötyö. Viitattu 25.7.2009.

<http://www.Q-teatteri.fi>

Taskinen, Niko 2009. Rovaniemen Teatteri – Lapin Aluetatteri. Email

niko.taskinen@rovaniemi.fi 7.8.2009

Valtari, Jari 2004. Maahanmuuttajat Suomessa – kohtaamisia arjessa ja työssä. Teoksessa Ruottunen, Wacklin, Valtari 2004. Foorumiteatteri vastauksena monikulttuurisuuden haasteisiin, Humanistinen ammattikorkeakoulu, sarja C. Oppimateriaalit 12/2004. Nykypaino Oy. 19-39.

Virtanen, Pirjo 2009. Suomen Kansallisteatterin yleisötyö. Viitattu 25.7.2009.
<http://www.kansallisteatteri.fi>

Virtanen, Pirjo 2009. Teatterikuraattori, 6.8.2009. Helsinki. Maliisa Rale.

LIITE 1 TYÖPAJASUUNNITELMAT

Tässä liitteessä on jokaisen pajakertani alkuperäinen suunnittelu sekä maininta siitä, mitkä harjoitukset toteutuivat. Mikäli harjoitusten jälkeen on maininta ”ei toteutunut”, on se johtunut useimmiten ajan puutteesta, koska edelliseen harjoitukseen on mennyt suunniteltua pidempi aika. Toisinaan kävi myös niin, että havaitsin jonkin harjoituksen liian vaikeaksi tai ryhmän liian levottomaksi sitä tekemään. Familia Clubin kanssa alkuvaiheen harjoituksia jäi tekemättä tilan puutteen takia.

Harjoitukset on valittu tukemaan mahdollisimman monipuolisesti Helsinki-teemaa. Harjoituksia valittaessa ja suunniteltaessa olen ottanut huomioon myös ryhmän ikätason.

Harjoitusten lähdemerkintöjä on mahdoton käyttää, sillä sama harjoitus tai sen muunnelma todennäköisesti esiintyy monissa eri kirjoissa. Hyväksi todetut harjoitukset muuttuvat matkan varrella ja saavat uusia piirteitä. Osa käyttämistäni harjoituksista on kehkeytynyt jostain omasta ideasta tai kokeilunhalusta joskus pitämässäni työpajassa. Lähdeluettelossa on mainittu joitakin alan perusteoksia.

LIITE 2 FAMILIA CLUBIN TYÖPAJASUUNNITELMAT

1. KERTA

a) Tuolit ympyrässä. Laita silmät kiinni. Mieti kaksi asiaa, jotka jäivät mieleen joululomasta. Kun olet valmis, avaa silmät. Kerro nämä asiat vieressä istuvalle. Sen jälkeen pari kertoo koko ryhmälle yhden asian, mitä pari kertoi hänelle.

b) Nouse seisomaan. Kävellään huoneessa. Kun sanon pysähdy, silloin pysähdyt ja kuuntele uusi ohje.

- mene jonkun luokse, jonka tunnet hyvin. Laita käsi olkapäälle. Toivota hyvää Uutta Vuotta.
- mene jonkun luokse, jota et tunne hyvin. Laita käsi olkapäälle. Kysy yksi asia, jonka haluat tietää.
- laita käsi vieressä olevan olkapäälle. Kertokaa toisillenne, mitä teette tämän tunnin jälkeen.

c) Patsas – harjoitus. Nyt jokainen saa olla taiteilija. Ota pari vierestä.

Näytän esimerkin. Teen yhdestä ryhmäläisestä vanhuksen kehoa liikuttamalla ja selitän harjoituksen samalla. Parittain muovailaan toisesta patsaita ohjeen mukaan.

- pelästynyt
- opettaja
- sairas
- rikollinen

Katsotaan joka kerta kaikkien patsaat ja kommentoidaan. Keskustelu siitä, että kun ei ymmärrä kieltä, voi kehon kielestä lukea paljon asioita.

d) Mielikuva – matka. Taustalle rauhallinen musiikki. Kerron tarinan, johon ryhmäläiset eläytyvät.

Istu ja sulje silmät.

Kuuntele, mitä kerron.

Aurinko paistaa. On kaunis päivä.

Lähdet kävelylle Helsinkiin,

Katso ihmisiä. Mitä näet? Millaisia ihmisiä?

Sinulla ei ole kiire. On vapaapäivä.

Katso taloja. Minkä värisiä talot ovat? Onko ne kauniita vai rumia?

Aurinko lämmittää kasvojasi.

Valitse yksi paikka Helsingistä. Kävelet sinne.

Se voi olla tori tai puisto, kaupunginosa tai katu tai merenranta. Vai menetkö kahvilaan?

Valitse sinulle tärkeä paikka. Kävele sinne. Mitä asioita näet matkalla?

Sinulla on kamera mukana. Ota kuva paikasta. Sitten voit avata silmät.

Jokainen kertoo ryhmälle oman paikkansa.

Harjoituksista toteutui kokonaan a) ja d), osittain harjoitus c). Harjoitus b) jäi tekemättä tila- ja aikapulan takia.

2. KERTA

a) Helsinki – väittämät. Istutaan ringissä. Sanon väittämän, ”asian”, jos olet samaa mieltä, nouse ylös ja vaihda paikkaa. Jos olet eri mieltä, istu, älä liiku!

- Helsinki on kaunis kaupunki
- haluaisin asua maalla, poissa kaupungista
- Helsinki on suuri kaupunki
- asematunneli on pelottava paikka
- olen käynyt museossa
- olen kohdannut rasismia Suomessa
- pidän suomalaisesta ruuasta

b) Mieti yksi hyvä ja yksi huono asia Suomesta, jonka tiesit ennen kuin muutit tänne. Kerrotaan muille.

Keskustelua, onko ajatukset, ennakkoluulot, muuttuneet? Miksi? Mikä siihen on vaikuttanut?

c) Ennakkoluulo- pariharjoitus. Olen kirjoittanut valmiiksi lapuille sanoja. Käydään sanat läpi, että kaikki ymmärtävät ne. (ystävällinen, pelkää, ruma, köyhä, kaunis, rikas, haisee pahalle, aina myöhässä, ahkera jne.) Kirjoitan taululle paikkoja. Lääkäri, apteekki, työhaastattelu, poliisi, pankki, kampaaja. Pari valitsee paikan. Toiselle laitan teipillä kiinni olkapäähän tai otsaan ennakkoluulolapun. Hän itse ei tiedä, mitä siinä lukee. Kaikki parit tekevät kahden henkilön kohtaamisen valitsemassaan paikassa yhtä aikaa. Tilanteita ei katsota. Toinen suhtautuu pariinsa sen mukaan, mitä ennakkoluulolapussa lukee.

Yhteinen keskustelu harjoituksen herättämistä ajatuksista. Parien vaihto, paikan vaihto. Kummallekin ennakkoluulolappu. Keskustelu tilanteista.

d) Kerron seuraavasta tapaamiskerrasta, joka on poikkeuksellisesti teatterilla. Kerron mahdollisuudesta päästä katsomaan Missä kuljimme kerran- näytelmää.

Harjoituksista toteutui a), b) ja d). Harjoituksesta c) vain yksi keskustelu/pari.

3. KERTA , TEATTERILLA

a) Mirjan pitämä kulissikierrros

b) Valokuva-parit. Kaupunginmuseon arkistosta hakemiani valokuvia Helsingistä. Valitsin tietyt kuvat, kävin etukäteen kuvaamassa saman kohteen, joten kuvista muodostui parit ennen - nyt. Jaan kuvat ja etsitään parit. Parin kanssa lyhyt keskustelu kuvista.

- c) Kaksi ryhmää. Annan valmiiksi tilanteen, tehtävän ja henkilöt. Ajatuksena keskustelu tilanteessa roolista käsin. Sellaiset tilanteet ja henkilöt, jotta keskusteluun voi tuoda myös ennakkoluuloja, näin tehtävä olisi jatkumo edellisen kerran pariharjoitukselle.
- d) taloyhtiön kokous, pesukone rikki, kuka on sen rikkonut? Henkilöinä puheenjohtaja, kreikkalainen kotiäiti, työtön suomalainen, 25-vuotias opiskelija, henkilö joka pelkää ulkomaalaisia
- e) vanhainkoti, olohuone, uusi työntekijä tulee töihin, henkilöinä johtaja, uusi thaimaalainen työntekijä, suomalainen asukas, somali-asukas, huonokuuloinen asukas. Lopuksi lyhyt keskustelu harjoituksesta.
- f) Kävellään tilassa, mene henkilön luo, jota et tunne kovin hyvin. Kysy häneltä yksi asia.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

4.KERTA

- a) Kaikki valokuvat esille. Valitse yksi. Katso kuvaa. Onko kuvassa kiire – rauha, ihmisiä/kaupunki – maisema, värejä – harmaata, mikä tunnelma? ilo – suru, mitä muotoja, pyöreä – kulmikas
- b) Maalataan valitusta valokuvasta herääviä tunnelmia, muotoja, värejä. Taustalle rauhallinen musiikki.
- c) Katsotaan valmiit maalaukset.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

5. KERTA

- a) Lyhyt keskustelu näytelmästä Missä kuljimme kerran, jota osa ryhmäläisistä oli katsomassa alkuviikosta.
- b) Mieti mielessäsi, millaista musiikkia itse kuuntelet, klassista, rokkia, poppia, musiikkia jossa on sanoja, jossa ei ole sanoja. Milloin kuuntelet musiikkia? Miksi kuuntelet musiikkia? Mikä on lempimusiikkiasi?
- c) Sanataide-harjoitus. Kopioin valitsemani laulun sanat ja leikkasin ne etukäteen pienempiin osiin (riimeiksi, säkeiksi). Sekoitin ne. Jaoin ryhmäläisille sekoitetut riimit/säkeet/pari ja he saivat laittaa ne järjestykseen tavalla, joka heidän mielestään kuulosti oikealta. Koko laulun sijaan voi olla hyvä valita vain 1-2 säkeistöä.
- d) Jaa kaikille alkuperäisen laulun sanat. Katsotaan, miten sanoittaja on säkeistöt kirjoittanut.
- e) Kuunnellaan laulu.
- f) Keskustelua siitä, millainen tunnelma laulusta välittyy. Lauluksi valikoitui Helsingistä kertova Aki Sirkesalon ”Turistit” kappale levyttä Sanasta miestä.

Kaikki muut paitsi harjoitus d) toteutuivat.

LIITE 3 KALLION ALA-ASTEEN VALMISTAVAN LUOKAN TYÖPAJASUUNNITELMAT

1. KERTA

Lämmittelyharjoitukset

- a) Varpaille astunta, Ota pari, käsistä kiinni, kasvoikkain. Yritä astua parisi varpaille. Kumpikin yhtä aikaa
- b) Zip zap zop – puhe- ja liikeharjoitus. Näytän esimerkit kummastakin harjoituksesta.

Kehystarinan aloitus, tarina kantaa läpi koko työpajajakson

Istutaan tuoleilla piirissä. Mukanani on vanha matkalaukku, jonka sisällä valokuvia. Kerron tarinaa. *Siivosin kellarin, siellä oli paljon tavaraa. Löysin vanhan matkalaukun. Avasin sen ja siellä oli yllätys, vanhoja valokuvia. Te saatte ratkaista arvoituksen. Mistä nämä kuvat ovat?*

Katsotaan kuvia, mietitään yhdessä mistä ne ovat ja mitä niissä on.

Taululle sanoja – mitä asioita Helsingissä on? (rautatieasema, kauppa, koulu, kirkko, kirjasto jne.)

Tarina jatkuu. *Laukku kuului varmaan tälle perheelle. Näytän kolme vanhaa valokuvaa miehestä, naisesta ja lapsesta. He halusivat muuttaa Helsinkiin. Mitä tarvitaan uudessa paikassa? Miten uudessa paikassa löytää perille?*

Ryhmätyönä kartan piirtäminen Helsingistä.

Tarina jatkuu. *Perheellä on vain tämä yksi matkalaukku. Jokainen saa pakata sinne mukaan yhden asian. Minkä asian sinä otat mukaan?* Esitetään miimisesti, muut arvaavat.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

2. KERTA

- a) Keskittymisharjoitus, nimien opettelu. Ympyrässä seisten. Paikan vaihto hiljaa, kävellen. Katsekontakti, sanon nimen ja kävelen hänen luokse ja jään sille paikalle. Tämän henkilön pitää vuorostaan ottaa katsekontakti johonkin toiseen, sanoa hänen nimi ja kävellä sille paikalle jne.
- b) Keskittymis- ja kuunteluharjoitus. Ympyrässä seisten.
- Taputus kulkee piirissä. Vain omalla vuorolla taputus.
 - Kaksi nopeaa taputusta; suunnan vaihto.
- c) Kommentoin lyhyesti kuvistunnilla loppuun tehtyjä karttoja, jotka opettaja lupasi laittaa näkyville.
- d) Impro-rinki. Oppilaat seisovat ympyrässä, selkä keskustaan päin. Olen itse ympyrän keskellä. Kun taputan käsiä, oppilaat kääntyvät ympyrän keskustaan päin ja esittävät henkilöä/asiaa/tunnetta minkä sanon. (pelästynyt, siivooja, vihainen, bussikuski, kaupan myyjä, iloinen)
- e) Kolmen hengen ryhmät, jotka minä määrään, jotta luokassa tapahtuisi pientä ryhmäytymistä. Kirjoitan lapuille valmiiksi paikkoja, jotka tulivat oppilaille mieleen ensimmäisellä kerralla ja joita kartoissa saattaisi olla. Ryhmä valitsee paikan. Tehtävänä miettiä tilanne, joka siinä paikassa voisi tapahtua. Ketä paikassa on? Tilanteesta tehdään still-kuva, valokuva. Esitetään toisille.
- f) Valokuvat alkavat liikkua ja puhua.
- g) Tarinankerronta. Esille lehdistä leikattuja kuvia. Jokainen valitsee mieleisensä ja kertoo kuvasta muille.

Harjoituksista jäi toteutumatta kohdat c),f) ja g).

3.KERTA

a) Kisu tahtoo kodin –leikki sanoilla ”Muutetaanko Helsinkiin”. Säännöt :

- ei saa juosta
- ei saa puhua
- kädet selän takana
- ei saa katsoa kattoon, ei saa katsoa lattiaan
- katso silmiin

Ympyrä, yksi jääjä joka kysyy ”Muutetaanko Helsinkiin?”. Vastaus ”Kysy naapurilta”. Samaan aikaan muut yrittävät katsekontaktin avulla vaihtaa kysyjän selän takana paikkaa. Jos kysyjä ehtii jonkun paikalle, ilman paikkaa jäänyt joutuu kysyjäksi.

b) Tehdään yhdessä tarina

Istutaan tuoleilla ympyrässä. Aloitan tarinan ja tietyissä kohdissa kysyn oppilailta, jotain oppilasta osoittaen, tarinaan täydennystä.

Olipa kerran tyttö, jonka nimi oli _____ ja poika, jonka nimi oli _____ . He olivat ystäviä. He asuivat Helsingissä, paikassa nimeltä _____ . Oli lauantai. He päättivät lähteä retkelle _____ .

Kerron tarinaa edeten sen mukaan, missä henkilöt asuvat ja minne lähtevät. Mitä pakataan mukaan, millä matkustetaan, mitä tapahtuu matkalla, ketä he kohtaavat, mitä tapahtuu paikanpäällä ja miten tarina loppuu.

c) Kertaan tarinan kokonaisuudessaan.

d) Näytellään tarina kahdessa ryhmässä. Puolet tekemään, puolet katsomoon. Tekijät selin yleisöön. Kerron tarinaa ja kun taputan, tekijät kääntyvät yleisöön päin ja esittävät miimisesti sen kohdan/asian/tilanteen jonka sanon. Vaihdetaan esittäjiä ja katsojia, että kaikki saavat olla näyttelemässä.

- e) Varatehtävä, äänimaisemat. Ympyrässä selkä keskustaan päin, minä keskellä. Taputuksesta käännytään keskustaan ja tehdään sanomani ääni. Herätyskello, aamupala, rautatieasema, metsä.
- f) Mikäli aikaa, piirretään kuva kerrotusta tarinasta.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

4. KERTA

- a) Muutetaanko Helsinkiin –leikki
- b) Rakennetaan tuoleista ratikka luokkaan. Joku on kuski, muut matkustajia. Aluksi kaikki pysäkillä, ratikka tulee. Miten ostetaan lippu? Mitä sanot kuskille? Istutaan penkeille. Miten esitetään istuvaa ihmistä liikkeessä olevassa ratikassa?
- c) Pysähdys kirjaston kohdalla. Laitan valokuvan kirjastosta taululle. Minkä kirjan lainaat itsellesi? Esitä muille kirjan kansikuva. Arvuutellaan mikä kirja.
- d) Valokuva Karhupuiston karhu-patsaasta taululle. Karhupuisto herää henkiin. Esitetään eläinhahmoja. Karhu, lintu, koira. Äännet mukaan.
- e) Takaisin ratikkaan. Haastattelen oppilaita. Mikä sinun nimesi on? Missä asut? Mistä tulet? jne.
- f) Linnanmäki. Kuva taululle. Teemme uuden laitteen seuraa johtaja –periaatteella. Näytän itse ensin.
- g) Takaisin ratikkaan. Kuva kaupasta taululle. Kaikille tuli nälkä. Jokainen ostaa kaupasta yhden asian. Esitetään miimisesti ja arvuutellaan mikä ruoka.
- h) Jäähalli, kuva taululle. Teemme jääveistokset ryhmissä.
- i) Ratikkaan, on ilta ja väsyttää. Kuva eläinmuseosta. Viemme edellisen kerran tarinan ketun ja karhun eläinmuseoon. Jokainen esittää joko karhua tai kettua. Taikasauvan kosketuksesta hahmo jähmettyy paikalleen.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

5. KERTA

- a) Muistileikki. Lattialle Helsinki-aiheisia valokuvia. Laitetaan silmät kiinni, otan yhden kuvan pois, mikä se oli? Useampi kerta, esimerkkinä jälkeen oppilaat saavat vuorollaan ottaa kuvan pois.

- b) Kaksi ryhmää. Ryhmä valitsee kuvan. Mietitään kuvaan liittyvä tapahtuma ja siinä olevat henkilöt. Harjoitellaan pieni esitys, mukaan puhe. Esitetään.

Molemmat harjoitukset toteutuivat.

LIITE 4 AMIEDUN TOIMINNALLISEN SUOMEN KIELEN RYHMÄN TYÖPAJASUUNNITELMAT

1. KERTA

a) Helsinki –väittämät. Istutaan ringissä. Sanon väittämän, ”asian”, jos olet samaa mieltä, nouse ylös ja vaihda paikkaa. Jos olet eri mieltä, istu, älä liiku!

- Helsinki on kaunis kaupunki
- haluaisin asua maalla, poissa kaupungista
- Helsinki on suuri kaupunki
- asematunneli on pelottava paikka
- olen käynyt museossa
- olen kohdannut rasismia Suomessa
- pidän suomalaisesta ruuasta

b) Mieti yksi hyvä ja yksi huono asia Suomesta, jonka tiesit ennen kuin muutit tänne. Kerrotaan muille. Keskustelua, onko ajatukset, ennakkoluulot, muuttuneet? Miksi? Mikä siihen on vaikuttanut?

c) Ennakkoluulo- pariharjoitus. Olen kirjoittanut valmiiksi lapuille sanoja. Käydään sanat läpi, että kaikki ymmärtävät ne. (ystävällinen, pelkää, ruma, köyhä, kaunis, rikas, haisee pahalle, aina myöhässä, ahkera jne.) Kirjoitan taululle paikkoja. Lääkäri, apteekki, työhaastattelu, poliisi, pankki, kampaaja. Pari valitsee paikan. Toiselle laitan teipillä kiinni olkapäähän tai otsaan ennakkoluulolapun. Hän itse ei tiedä, mitä siinä lukee. Kaikki parit tekevät kahden henkilön kohtaamisen valitsemassaan paikassa yhtä aikaa. Tilanteita ei katsota. Yhteinen keskustelu harjoituksen herättämistä ajatuksista. Parien vaihto, paikan vaihto. Kummallekin ennakkoluulolappu. Keskustelu tilanteista.

d) Mielikuva-matka. Sama tarina kuin Familia Clubin ensimmäisessä työpajassa.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

2. KERTA

- a) Valokuvaparit. Jaan kuvia Helsingistä, etsi pari. (vanha valokuva ja sille vastaava uusi kuva) Käydään lyhyesti läpi kuvat.
- b) Kuuma tuoli –harjoitus. Kaksi ryhmää. Ryhmästä yksi istuu tuolille ja toiset ovat hänen ”takapirujaan”, ääniä, seisovat hänen takana. Tuolilla istuja kuuntelee heidän lauseitaan, sanojaan ja toistaa ne vastapuolen tuolilla istujalle. Vastapuolen takapirut toimivat samalla tavalla.
Ensimmäinen tilanne; kaupunginjohtaja Jukka Pajunen vastaa maahanmuuttaja-lehden toimittajan kysymyksiin.
Toinen tilanne; maahanmuuttoministeri Astrid Thors keskustelee maahanmuuttovastaisen kansanedustajan kanssa.
- c) Tehtävä seuraavaksi kerraksi. Mieti joku mieleen jäänyt tilanne suomalaisen kanssa, jossa tapahtui ristiriita tai väärinkäsitys.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

3. KERTA

- a) Mieti mielessäsi tätä päivää. Ketä olet tavannut. Kotona aamulla. Vaimo tai mies. Ehkä lapsia. Mistä puhuitte? Ketä näit matkalla tänne? Oliko bussissa tai metrossa paljon ihmisiä? Minkä näköinen ihminen istui vieressäsi? Kuuntelitko jonkun toisen keskustelua? Kenet näit ensimmäisenä täällä Amiedussa? Kenen kanssa puhuit? Entä kenen kurssilaisesi kanssa et puhu usein?
- b) Tehtävänäsi oli miettiä tapaaminen suomalaisen kanssa, jossa tapahtui ristiriita/väärinkäsitys. Kerro tämä parillesi.
- c) Valitkaa toinen tarinoista ja esittäkää se muille. Esitystapa vapaa. Piirros, sarjakuva, esitys, kerronta.
- d) Esitykset ja niistä keskustelu

- e) Tarinoiden vaihto parien kesken, loppuratkaisun vaihtaminen myönteiseksi.
Jos ei ehdi tehdä esitystä, niin keskustellen.

Paikalla vain kaksi ryhmäläistä. Keskustelu ja piirtäminen toteutui.

4. KERTA

- a) Helsinki-aiheisia valokuvia esille. Valitse yksi. Katso kuvaa.
Onko kuvassa kiire – rauha, ihmisiä/kaupunki – maisema, värejä – harmaata,
mikä tunnelma? ilo – suru, mitä muotoja, pyöreä – kulmikas
- b) Maalataan valitusta valokuvasta herääviä tunnelmia, muotoja, värejä.
Taustalle rauhallinen musiikki.
- c) Katsotaan valmiit maalaukset.

Kaikki harjoitukset toteutuivat.

LIITE 5 LAULUN SANAT

Turistit

Helsinki on kaunis
eikä yhtään surullinen
Iloisesti keikkuu
mastot purjeveneiden
Itämeren helmi
auringossa poreilee
ja minä pidän sinusta kii

Ees taas Aleksilla
sata näyteikkunaa
Enpä taida jaksaa
vaatteita nyt sovittaa

Terassipöydissä
keskustelu kevenee
ja sinä pidät minusta kii –oh ou-
me leikitään nyt turistii

Sä tulit Pohjanmaalta
ja tanssit minut minuutissa pyörryksiin
Tavastian baarissa
numeroita vaihdettiin
Huopalahden asemalta viidessä minuutissa
elämääsi kävelin

Nyt asutaan me landella,
ikkunasta näkyy kaksi traktoria
Naapureill´ on navetta
ja pihassa hevosia

Kasvimaalla kiskon perheelle perunaa
Miksi Stadiin palaisin?
No turistiksi tietenkin

On kaksyöt vuotta siitä
kun muutin tähän kaupunkiin
Kamojani raahasin
kommuunista kommuuniin
Kavereiden nurkissa
tiennyt en paremmasta
maistelin vain Helsinkiä
mä olin vähän turistii

Sä tulit Pohjanmaalta.....

Nyt asutaan me landella.....

Kauppatorin rannassa
kasineljä skulattiin
Ilkka veti viulua,
minä olin sexmachine
Sata mummon markkaa
kolmen vartin kimarasta
Joo, me oltiin tyytyväisiä, oh-ou
me ja pari turistii

(Sirkesalo 2005)